

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Sekuritizace jako hrozba
Bc. Pavla Cvachovcová

Bakalářská práce

2019

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavla Cvachovcová**
Osobní číslo: **E15474**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Management ochrany podniku a společnosti**
Název tématu: **Sekuritizace jako hrozba**
Zadávající katedra: **Ústav regionálních a bezpečnostních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce se zabývá problematikou sekuritizace a řeší otázku, zda samotná sekuritizace je hrozbou. Nejprve vymezuje teorii sekuritizace a její kontext, následně se zaměřuje na hrozby, které jsou vnímané jako sekuritizované a hledá důvody, proč tomu tak je. Cílem bakalářské práce je s využitím dotazníkového šetření posoudit, zda hrozby považované za sekuritizované literaturou jsou takto vnímány i společností.

Osnova:

- Teorie sekuritizace.
- Sekuritizace v českém bezpečnostním prostředí.
- Sekuritizované/medializované hrozby.
- Dotazníkové šetření.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **cca 35 stran**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BALABÁN, M. a kol. Bezpečnostní systém ČR: problémy a výzvy. Praha: Karolinum, 2015. 310 s. ISBN 978-80-246-3150-9.

BUZAN, B., WAEVER, O., WILDE, J. Bezpečnost: nový rámec pro analýzu. Brno: Centrum strategických studií, 2005. 267 s. ISBN 80-903333-6-2.

FILIPEC, O. Fenomén terorismu: česká perspektiva. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. 256 s. ISBN 978-80-244-5040-7.

ROSÚLEK, P. a kol. Média & politika: vybrané problémy: modernita, propaganda, politický marketing, agenda-setting, terorismus, žurnalistika. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2009. 280 s. ISBN 978-80-7043-841-1.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Zdeněk Matěja, Ph.D.

Ústav regionálních a bezpečnostních věd

Datum zadání bakalářské práce: **3. září 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2019**

doc. Ing. Romana Provazníková, Ph.D.
děkanka

L.S.

Ing. Zdeněk Matěja, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 3. září 2018

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako Školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 26. 4. 2019

Bc. Pavla Cvachovcová

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych zde vyjádřila poděkování Ing. Zdeňku Matějovi, PhD. za vstřícnost, se kterou se ujal vedení mé práce, během něhož mi poskytl mnoho cenných rad a podnětů k dalšímu bádání.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá problematikou sekuritizace a řeší otázku, zda samotná sekuritizace je hrozbou. Nejprve vymezuje teorii sekuritizace a její kontext, následně se zaměřuje na hrozby, které jsou vnímané jako sekuritizované a hledá důvody, proč tomu tak je. Cílem bakalářské práce je s využitím dotazníkového šetření posoudit, zda hrozby považované za sekuritizované literaturou jsou takto vnímány i společností.

KLÍČOVÁ SLOVA

sekuritizace, hrozba, bezpečnost, terorismus, migrace, kybernetická bezpečnost

TITLE

Securitization as a Threat

ANNOTATION

The bachelor thesis deals with the issue of securitization and solves the question whether the securitization itself is a threat. First, it defines the theory of securitization and its context, then focuses on the threats, that are perceived as securitized, and seeks the reasons why. The aim of this bachelor thesis is to use questionnaire survey to assess whether the threats considered to be securitized by literature are perceived by society as such.

KEYWORDS

Securitization, Threat, Security, Terrorism, Migration, Cyber security

OBSAH

Úvod.....	9
1 Sekuritizace	11
1.1 Teorie sekuritizace	12
1.2 Konstrukce hrozeb a stanovování agendy.....	15
1.2.1 Proces stanovování témat v médiích	16
1.3 Sekuritizace v českém bezpečnostním prostředí.....	18
1.3.1 Charakteristika bezpečnostního prostředí ČR	18
1.3.2 Prioritizace hrozeb.....	19
2 Sekuritizované hrozby.....	21
2.1 Terorismus.....	22
2.1.1 Islámský stát a islámský fundamentalismus.....	25
2.1.2 Terorismus v České republice	26
2.2 Migrace	27
2.2.1 Uprchlická krize 2015	28
2.3 Kybernetická bezpečnost	30
2.3.1 Kybernetické útoky	32
3 Analýza percepce sekuritizovaných hrozeb českou veřejností	34
3.1 Formulace dotazníkových otázek.....	35
3.2 Výsledky dotazníkového průzkumu.....	37
3.3 Interpretace výsledků	42
Závěr	44
Použitá literatura	47
Seznam příloh	52

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Frekvence výskytů hrozeb ve strategických dokumentech	21
Tabulka 2 Percepce bezpečnostních témat veřejností.....	38
Tabulka 3 Vnímání bezpečnostních hrozeb.....	39
Tabulka 4 Potřeba zavádění mimořádných opatření.....	39
Tabulka 5 Obavy veřejnosti dle výzkumu CVVM	40

ÚVOD

Bakalářská práce se zaměří na proces sekuritizace a potenciálně sekuritizovaná témata v českém bezpečnostním prostředí. Jelikož je bezpečnost základní lidskou potřebou a všeobecně klíčovým tématem, které rezonuje napříč všemi sektory života, je tato oblast dlouhodobě středem i akademického zájmu, a to na různých úrovních, od mezinárodních vztahů (zejména od 70. let), přes regionální bezpečnost, až po ochranu jedince. Teorie sekuritizace je poměrně moderní koncepce, která má za cíl reagovat na proměnu světa a bezpečnosti v důsledku globalizace. Vyvinula se na pozadí přístupu Kodaňské školy a primárně byla uplatňována v mezinárodních vztazích se státem jako ústředním referenčním objektem. Nicméně její principy a charakteristiky lze aplikovat i na nižší úrovni. Pro tuto práci se tedy stává hlavním referenčním objektem jedinec a jeho subjektivní vnímání bezpečnosti, jelikož bezpečnost jedince je základní konstitutivní jednotkou státní bezpečnosti a případně celkové bezpečnosti globální společnosti. Zkoumání globální bezpečnosti tvoří však samostatnou vědní disciplínu, proto se tato práce zaměří na vnímání bezpečnostních témat jedinci v České republice. Cílem práce je s využitím dotazníkového šetření posoudit, zda hrozby považované za sekuritizované literaturou jsou takto vnímány i společností.

Práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. V první kapitole je definována teorie sekuritizace společně s jejím historickým vývojem, možnými aplikacemi a charakteristickými prvky. Hlavními aspekty sekuritizace je přinášení témat do bezpečnostního diskurzu, jejich percepce a přijetí veřejností za bezpečnostní hrozby, a následně potenciální schopnost legitimizovat mimořádná opatření za účelem eliminace sekuritizovaných hrozeb. Není přitom podstatné, zda dané bezpečnostní téma skutečně představuje reálnou hrozbu. Ze všech těchto charakteristik vyplývá prostor pro zneužívání sekuritizovaných témat ve prospěch politických, ekonomických či osobních zájmů autorit. S přesouváním pozornosti od skutečných hrozeb k sekuritizovaným tématům se mění bezpečnostní priority a přesouvají se i finanční prostředky, prevence či opatření proti reálným hrozbám tak mohou být často opomíjena. Veřejná diskuze o sekuritizovaných tématech může vyvolat pocity strachu a napětí napříč společností a vyústit tak nejen v jakousi veřejnou paniku, ale také k mobilizaci a radikalizaci společnosti. A konečně nikde není stanovena hranice pro zavádění mimořádných opatření ze strany autorit, které ze své definice překračují nebo ruší právní řád a otvírají prostor pro omezování lidských práv a uplatnění státního teroru. První kapitola se zaměřuje postupně na procesy spojené se sekuritizací témat, a to od otázek, kde se potenciální témata

pro sekuritizaci objevují, kde k sekuritizaci dochází nejčastěji, až po určování sekuritizovaných témat v českém bezpečnostním prostředí.

Druhá kapitola se zaměří na definici a aktuální aspekty vybraných sekuritizovaných témat. Tato témata jsou vybrána podle kladeného důrazu ve strategických bezpečnostních dokumentech. Nejprve bude tedy definován terorismus, včetně aktuálních tendencí, jako je vznik Islámského státu (IS), a následně shrnutí zkušeností České republiky s tímto fenoménem obecně. Druhým sekuritizovaným tématem je migrace, a to především v souvislosti (a reakci) na velkou uprchlickou krizi, která zasáhla Evropu v roce 2015. Posledním zkoumaným sekuritizovaným tématem je problematika kybernetické bezpečnosti, jelikož témata ochrany dat jsou stále aktuálnější s narůstajícími útoky ze zahraničí a šířením dezinformací.

Třetí kapitolu bakalářské práce tvoří analytický průzkum veřejného mínění na základě dotazníkového šetření. Prostřednictvím dotazníkového šetření bude ověřen cíl bakalářské práce, totiž zda jsou zmíněná témata, která lze považovat za sekuritizovaná na základě literatury, reálně vnímána jako bezpečnostní hrozby českou společností. Dotazníkové šetření se nezaměří na úzký segment veřejnosti, nýbrž na veřejnost jako celek, přestože nevyklučuje, že mezi sociálně-ekonomickou identitou respondentů a jejich odpovědí může být nalezena určitá korelace. Dotazníkový formulář bude mít rigidní pořadí, kde respondenti první sami určí, jaká témata považují za bezpečnostní hrozby, a následně budou dotazováni na vnímání terorismu, migrace a kybernetické bezpečnosti. V rámci tohoto zkoumání práce hledá odpovědi na tři výzkumné otázky: 1. Jaká bezpečnostní témata ve společnosti rezonují nejčastěji, 2. Zda jsou témata uvedená literaturou (terorismus, migrace, kybernetická bezpečnost) skutečně vnímána jako bezpečnostní hrozby, 3. Zda podporuje veřejnost zavádění mimořádných opatření proti uvedeným sekuritizovaným tématům.

1 SEKURITIZACE

Pojem sekuritizace má více možných významů, odvíjejících se od diskurzu, v kterém se používá. Například ve finančnictví a bankovníctví znamená zajišťování rizika spojeného s poskytováním úvěru. Sekuritizace je v tomto významu tedy proces eliminace rizika nesplacení závazku protistraně, možnosti eliminace úvěrového rizika se naskýtají typicky v jeho převodu na třetí osobu.

V bezpečnostním diskurzu a v rámci teorií mezinárodních vztahů se pojem sekuritizace objevil zejména v přístupu Kodaňské školy k mezinárodním vztahům a její reformulaci bezpečnostní analýzy. Přesto, že se jedná o pojem primárně definovaný v mezinárodním prostředí, kodaňská bezpečnostní analýza jej umožňuje aplikovat i na další úrovně a referenční objekty. Tato analýza rozšiřuje klasické „tvrdé“ pojetí bezpečnosti jako vojensko-politické v souvislosti s procesem globalizace a nárůstu možných hrozeb.

Kodaňskou bezpečnostní analýzu rozpracovávají od 90. let především práce Barryho Buzana, Ole Wævera a Jaap de Wildeho. Klasický politicko-vojenský sektor bezpečnost rozdělili na dva samostatné sektory a navíc jej doplnili o sektor ekonomický, environmentální a sociální (např. Buzan a kol. 2005). Tyto sektory vyjadřují oblasti, do nichž náleží ohrožené hodnoty. Nicméně vzhledem ke konstruktivistické podstatě kodaňské školy, je nutné uvést, že sektory nepředstavují konkrétní institucionalizované entity, nelze tedy říct, že by konkrétní hrozby měly vymezené působení jen v jednom konkrétním sektoru. Tyto sektory spíše určují optiku, kterou na jednotlivé hrozby nahlížet, a to právě podle akcentovaných dotčených hodnot. Pro potřeby této práce není nutné tyto oblasti, které by v grafickém znázornění analýzy tvořily horizontální osu, blíže vymezovat.

Po vertikální ose v rámci kodaňské analýzy se nalézají referenční objekty, jejichž bezpečnost může být narušena a jsou tedy dotčeny jednotlivými hrozbami. Tyto referenční objekty se vymezují také tím, jak velký soubor hodnot obsahují. Nejvyšší úroveň je samozřejmě ta globální a bezpečnostní problematika vztahující se k této úrovni je velmi rozsáhlá a značně složitá. Na nižší úrovni budou regionální bezpečnostní komplexy, které mohou být tvořeny více státy se společným bezpečnostním zájmem a které společně čelí určitým hrozbám (více se teorii bezpečnostních komplexů věnuje B. Buzan ve své monografii *People, States & Fear: The National Security Problem in International Relations*). Klíčovým objektem však pro většinu teorií a přístupů stát. Stát navíc může působit na dvou rovinách,

jako klíčový aktér mezinárodního uspořádání anebo jako zastřešující politická instituce pro své občany. Na substátní úrovni pak tvoří referenční objekty zájmové a jiné skupiny obyvatel, a nejnižší a zároveň základní jednotkou celého systému a jeho hierarchie je jednotlivec a jeho osobní bezpečnost ve smyslu základní lidské potřeby (Waisová 2004, s. 72).

Na tomto pozadí se tedy zformovaly základní teze a hypotézy teorie sekuritizace, jež se zabývá konstituováním hrozeb, jejich přiváděním do politického diskurzu a efekty, které tento proces distribuce a zpracování hrozeb přináší.

1.1 Teorie sekuritizace

Koncept sekuritizace nastínil v druhé polovině devadesátých let Ole Waever a následně ho širěji rozpracoval v roce 1998 v monografii *Security: A new Framework for Analysis* (česky *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*, 2005). Následně byl tento koncept aplikován např. pro analýzu chování státu v zahraniční politice, konstrukce nadnárodního zločinu, války proti terorismu a dalších témat na počátku 21. století (McDonald 2008, s. 5).

Sekuritizaci lze považovat za extrémní formu politizace bezpečnostní hrozby. Tento proces zpravidla nastává, když je hrozba považována (a prezentována) jako existenční hrozba. Existenční hrozba je závažný bezpečnostní problém, který upozaďuje vše ostatní. Často je argumentováno, že pokud tuto hrozbu opomeneme, či ho nezvládneme, bude to pro společnost končit tragicky. S tím je také spojen požadavek na užití mimořádných opatření a prostředků. Aktér (stát), který problém řeší, tedy často využívá i práva nad rámec běžného politického procesu a často může zasahovat i do osobní svobody a práv svých občanů (Buzan a kol. 2005, s. 34 – 35). Takové jednání je tedy legitimizováno jakýmsi vyšším morálním zájmem, a ten bývá artikulován jako ochrana života jedinců i společnosti.

Pro teorii není zcela relevantní, zda takováto existenční hrozba skutečně existuje. Bezpečnostní problém vzniká, pokud je určité téma jako taková hrozba prezentováno. Samotná prezentace ale také ještě nevytváří sekuritizaci tématu, jedná se pouze o tzv. sekuritizační pohyb. Až s veřejným přijetím tématu jako bezpečnostního problému se jedná o dokončenou sekuritizaci. Úspěšná sekuritizace se nadto vyznačuje tím, že její aktér

dokázal apelem na důležitost bezpečnostního problému osvobodit proces od jinak závazných pravidel a procedur. Není však nutná realizace těchto mimořádných opatření, stačí, že existenční hrozba jim poskytuje legitimitu. Souhrnem lze tedy pozorovat v tomto procesu tři prvky: existenční hrozby, mimořádná opatření a viditelné dopady na vztahy mezi jednotkami (Buzan a kol. 2005, s. 35 – 37).

Přesná definice sekuritizace je však problematická, protože vychází z intersubjektivní konstrukce hrozby a stejný problém provází vymezení jejích kritérií. Značné nedostatky tedy pramení i z toho, že sekuritizace je posuzována až podle svých politických dopadů (Buzan a kol. 2005, s. 35).

Bezpečnost je tedy v rámci této teorie specifickým pojmem, kterému lze z hlediska teorie jazyka přisuzovat různé atributy a zároveň je konstruován (i jeho vlastnosti) až v určitém diskurzu. Waever (1993, s. 7) metodologii konstruování hrozeb (sekuritizace) zakotvuje v lingvistické teorii řečových aktů, jejímž hlavním autorem je John L. Austin. J. L. Austin v roce 1955 přednesl přednášku, kterou následně publikoval v monografii *How to Do Things with Words* (1975), kde rozlišil 3 hlavní funkce/akty jazyka, kterými disponuje každá promluva (parole): 1. lokuční akt, 2. ilokuční akt, 3. perlokuční akt. Nicméně ne každý řečový akt je úspěšný. K tomu musí splňovat určité podmínky, které lze rozdělit do dvou kategorií. První tvoří určité vnitřní, lingvisticko-gramatické podmínky, druhé vnější, kontextuální a sociální aspekty, které se odvíjí od společenského postavení aktéra, jenž umožňuje realizaci řečového aktu. Řečový akt je tedy velmi komplexní fenomén, jenž může mít závažné praktické dopady. Nejvýznamnější vnitřní pravidla úspěšného řečového aktu se týkají dodržení tzv. „gramatiky bezpečnosti“ a konstrukce narativu, který zahrnuje existenční hrozbu, zlomový bod, a možnou cestu ke zvládnutí hrozby. Narativ zahrnuje témata charakteristická pro jednotlivé sektory, např. identita v sociálním sektoru, suverenity v politickém a vojenském sektoru apod. Navíc konstrukce bezpečnostní hrozby má větší možnosti dojít naplnění, pokud se lze odvolat na určité situace, jež už všeobecně za hrozby považovány jsou (Buzan a kol. 2005, s. 44 – 45).

Bezpečnost je tedy v tomto smyslu řečovým aktem, jehož perlokuční funkce způsobuje politizaci zmiňované hrozby. Sama výpověď o bezpečnosti má tedy jisté konstitutivní vlastnosti. Výpovědi o bezpečnosti tedy samy neodkazují retrospektivně na reálnější fakty a fenomény (Waever 1993, s. 7), i když reálný historický kontext na ně má nepopíratelný vliv. Z výše uvedeného vyplývají dva předpoklady, které explicitně definuje

Waever (1993, s. 7), a to že sama promluva je primární událostí/realitou, a za druhé že radikální a transformační perspektiva tohoto pojetí implikuje minimalizaci bezpečnosti nutným zúžením oblastí, na které může být bezpečnostní jednání aplikováno. Maximalizace bezpečnosti se totiž stává určitým paradoxem, protože (mimořádná) opatření, která stát/aktér přijímá za tímto účelem, zároveň mu poskytují prostředky k prosazení vlastních zájmů a upevnění monopolu násilí – tímto způsobem pak stát ohrožuje své občany. I z tohoto důvodu Waever (1993, s. 8) tvrdí, že by cílem mělo být spíše „snižování bezpečnosti“, tzv. de-sekuritizace, tedy odsouvání problémů z bezpečnostního diskurzu a jejich normalizace (ve smyslu řešení problémů standardními prostředky).

Je záhodno také poznamenat, že bezpečnost (security) a nejistota (insecurity) nejsou v binární opozici. Bezpečnost podle Waevera (1993, s. 7) znamená situaci, která se vyznačuje přítomností hrozby (bezpečnostního problému) a v odpovědi na tento problém jsou přijata určitá opatření. Naproti tomu nejistota je podobná situace s přítomným bezpečnostním problémem, na nějž ale není žádná odpověď ani opatření. Přesto, že se tato definice zdá objektivní, bezpečnost lze pojímat i subjektivně, totiž že hrozba je jako taková vnímána. Není přitom samozřejmé, že se objektivní a subjektivní hledisko musí překrývat (Wolfers 1962, s. 151). Sekuritizaci, jelikož je konstruována v politickém prostředí a vyžaduje určitou reakci, je nutno chápat jako intersubjektivní proces. O zařazení určitého tématu do bezpečnostního diskurzu však nerozhodují politické jednotky separátně a izolovaně, nýbrž tyto jednotky podléhají určitým institucionálním, kulturním a sociálním vazbám. Jinými slovy sekuritizace je velmi intersubjektivní a sociálně konstruovaný proces. O jejím úspěchu tedy ani nerozhoduje sám její autor/navrhovatel, ale publikum, veřejnost, které je politizace a medializace hrozby adresována, a která tento řečový akt přijímá a reaguje na něj (Buzan a kol. 2005, s. 42 – 43).

1.2 Konstrukce hrozeb a stanovování agendy

Souvislou otázkou je, jak tyto teze, názory a diskurzy o bezpečnostních hrozbách vznikají a jak se dostávají do veřejného povědomí. Nepopíratelně zde hrají klíčovou roli národní, případně nadnárodní policy-makeři, které považuje za klíčové i klasický přístup k bezpečnosti a sekuritizaci. Mimo to však v současnosti, v éře digitalizace a médií, získávají stále větší vliv a dosah média, která mohou svým jednáním ovlivňovat veřejné mínění a činit nátlak právě na policy-makers, aby se danou agendou aktivně zabývali.

V rámci politického procesu existuje několik oblastí, kam se mohou bezpečnostní témata dostat. Nejviditelnější je jejich zahrnutí do politických programů, akčních plánů a strategií. Tyto dokumenty většinou konstruuje úzká skupina osob, které se na daných tématech shodnou jako na prioritách, přičemž pozornost je věnována především aktuálním tématům. Zmíněná aktuálnost se logicky odvíjí od reálného dění v různých sektorech na národní či nadnárodní úrovni.

Druhou oblastí, kterou tato práce zmíní, je oblast zákonodárná, jejíž dopady jsou už hmotnější i na lokálních úrovních. Většinou je ale běžnou praxí, že se sem témata dostávají nejen na základě „nahodilých“ návrhů vlády či parlamentu, ale že tyto návrhy právě vycházejí z politických programů daných politických stran a hnutí, případně politických slibů konkrétních politiků.

Pro potřeby této práce není nezbytné ani zajímavé sledovat postupy a motivace v rámci legislativního procesu. Naopak se práce zaměří na konstruování hrozeb ve veřejném prostoru, kde, kromě různých zájmových a ideologických skupin, které vědomě uplatňují svůj vliv na oblasti politického procesu prostřednictvím lobbingu a dalších, třeba i šedých a nezákonných aktivit, působí také nezávislá (ale i závislá) média. Právě média jsou pro tematiku sekuritizace klíčová, neboť formulují veřejný názor, a tento názor, jak bylo zmíněno výše, je konstitutivním prvkem procesu sekuritizace, protože právě zde se utváří veřejné přijetí sekuritizované hrozby a její následné zařazení do bezpečnostního diskurzu.

1.2.1 Proces stanovování témat v médiích

„Agenda-setting je proces neustálého soupeření mezi tématy a jejich zástupci o získání pozornosti médií, veřejnosti a politických elit“ (Dearing, Rogers 1996, s. 1 - 2).

Od politického procesu není možné oddělit ani média, která prostřednictvím mediální agendy utváří tlak na politiky a samotný politický proces. Kromě tohoto tlaku jsou média navíc schopna ovlivňovat veřejné mínění prostřednictvím volených témat a jejich percepce, která leckdy nese evaluační prvky. Média jsou tedy tímto způsobem schopna formovat vnímání reality veřejností (Leichtová 2009, s. 114) a veřejnost může následně také vyvíjet tlak na onen politický proces.

Nastolování témat se tedy děje ve třech vzájemně závislých úrovních: mediální, veřejné a politické. Jak bylo zmíněno výše, témata z veřejného a mediálního diskurzu mají výstupy v prostředí politickém, nicméně funguje to i naopak, totiž že témata primárně politická jsou reflektována médii a veřejností. Přičemž podle Leichtové (2009, s. 117) výzkumy jasně prokázaly korelaci mezi tím, co tematizují jako zásadní média a tím, co veřejnost považuje za důležité.

Zajímavý příklad vztahu politiky a médií v soupeření o nastolování agendy dokládá tzv. CNN efekt. Robinson (2002, s. 21) tvrdí, že role policy-makerů je oslabena médii, a to natolik, že zde vzniká kauzální vztah, kde je politika vnímána jako závislá proměnná, tedy že právě ona reaguje na obsah zpravodajství (a ne naopak). Politici v současném informačním světě nemohou opomíjet otázky nastolené médii a témata, která zpravodajství zdůrazňuje. Média sledují jejich (politickou) činnost a podávají o ní informace v podstatě okamžitě. Tím roste tlak na politické výkony a tento tlak se ještě více stupňuje podle významnosti funkce sledovaného politika (Leichtová 2009, s. 120), neboť významná funkce mu umožňuje prosadit více návrhů nebo dokonce i ty kontroverznější. Tento mediální tlak může v současnosti vznikat na každé úrovni zpravodajství, od lokálních reportérů po globální mediální korporace, s tím, že jejich dosah je adekvátně recipován.

Protože je mediální prostor omezený, jednotlivá témata hrají hru s nulovým součtem – nikdy se nemohou do zpravodajství dostat všechna. V současném globalizovaném světě totiž mohou být předmětem zpravodajství všechny události, které se v určitém časovém období staly kdekoli na světě. Ovšem jen ta témata, která vyhrájí nad ostatními, se dostanou k veřejnosti. Média tedy pro výběr stanovují různá kritéria, souhrnem lze říct, že aby zpráva

byla považována za hodnou pozornosti, musí se týkat privilegovaných národů nebo osob a měla by rovnou zaujmout na osobní rovině určitým příběhem. Zároveň lze říci, že čím negativnější jsou důsledky určité události, tím spíš se tato událost dostane do zpravodajství. Přitom by samozřejmě měla brát zřetel na první kritérium – tudíž nehoda autobusu na D1 bude mít v médiích větší prostor než povodně v Indii (Leichtová 2009, s. 121 – 124). Nicméně z těchto základních princů lze vyvodit, že bezpečnost bude vždy jedním z protežovaných témat.

Pro stanování agendy jsou významné dva další aspekty, které se stanovenými tématy úzce souvisí – tzv. priming a framing. Priming znamená upřednostnění, tedy přiřazování důležitosti jednotlivým kritériím zprávy. Pomocí tohoto procesu pak vzniká veřejná shoda nad tím, která kritéria jsou pro událost klíčová a jak ji hodnotit. Média buď přímo tvoří, nebo alespoň ovlivňují všeobecné povědomí o tom, jaký význam mají určité prvky události a jak bude či nebude zpráva veřejností přijata. Framing označuje zasazení témat do kontextu. Zahrnuje proces zpracování informací, kdy jsou vybrány aspekty, které napomáhají problematiku laicky uchopit a srozumitelně představit veřejnosti. Právě při tomto procesu se utváří jádro problému (Leichtová 2009, s. 127 – 128).

Média navíc při informování o událostech často přebírají jazyk svého zdroje (Schmid, de Graaf 1982, s. 88). Právě tento jazyk zásadní i pro možnou sekuritizaci dané problematiky, neboť i mediální jazyk disponuje perlokuční funkcí, totiž že se předem snaží utvářet určitou reakci na dané sdělení. Je samozřejmě rozdíl, když média referují o teroristech nebo o bojovnících za svobodu, přičemž ve skutečnosti se může jednat o stejné osoby. Právě tyto pojmy mají potenciál ospravedlňovat konkrétní jednání a tím i politiku, např. zavádění mimořádných opatření s argumentem zajištění bezpečnosti. Tato označení však nemusejí odpovídat reálným hrozbám (Bouška a kol. 2009, s. 152).

1.3 Sekuritizace v českém bezpečnostním prostředí

Česká republika je v globálním měřítku velmi bezpečnou zemí, její vnější hranice nejsou přímo ohroženy a její vnitřní prostředí se vyznačuje stabilitou. Podle Světového indexu míru (2018) je dokonce Česká republika 7. nejbezpečnější zemí světa, hned po Kanadě (6.) a dalece před Velkou Británií (57.) nebo USA (121.) (Institute for Economics and Peace 2018). Nicméně sekuritizace je fenomén, který se objevuje globálně, i ve velmi bezpečných a stabilních státech.

1.3.1 Charakteristika bezpečnostního prostředí ČR

Aktuální bezpečnostní stav ČR je výsledkem mnoha interních a externích faktorů. Současnou globální orientaci České republiky podmínil i historický vývoj země, zejména studená válka a situace v rámci východního bloku. Tehdejší Československo bylo v druhé polovině 20. století pod vlivem Sovětského svazu, který podmínil nejen jeho politické směřování, ale i směřování hospodářské a kulturní. Zároveň zde byl kladen důraz na vojenský průmysl, neboť Československo se geograficky nacházelo na hranici se Západem, a v případě vypuknutí třetí světové války by zde vedla frontová linie. Nicméně východní blok se zhroutil v roce 1989 a dva roky na to se rozpadl Sovětský svaz. Československo a následně Česká republika se začala začleňovat do mezinárodních struktur a budovat si vlastní svébytnou pozici ve světovém dění.

Ve sféře zahraniční politiky jsou pro Českou republiku primární multilaterální styky. ČR je od roku 1999 členem NATO a v roce 2004 vstoupila v rámci velkého východního rozšíření do Evropské unie. Obě tyto organizace zásadním způsobem určují české bezpečnostní zájmy a mezinárodní zapojení. Základní povinnosti vycházejí ze zakládajících smluv a dohod, určující jsou zejména články o kolektivní obraně a kolektivních operacích, např. článek 5 Severoatlantické smlouvy, který zastává, že útok na jednoho člena aliance je považován za útok na všechny členské státy NATO (NATO 1949). Společná bezpečnostní a obranná politika Evropské unie se pak snaží být k NATO komplementární a zaměřuje se především na otázky evropské bezpečnosti, které nejsou pro NATO natolik prioritní. Česká republika se aktivně podílí na činnosti těchto organizací, např. vysílá vojenské jednotky na zahraniční mise nebo se aktivně účastní sdílením informací a expertů. Třetí bezpečnostní organizací, v jejímž rámci Česká republika působí je Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), která má však na starost primárně dohled. I zde je Česká republika

aktivním členem, v roce 2016 prosadila svou první rezoluci k otázkám migrace včetně dalších aktuálních témat (PS PČR 2016).

V současnosti lze pozorovat několik globálních trendů, které dopadají na všechny státy světa bez ohledu na jejich velikost či politickou kulturu. Primárně je to globalizace a její dopad na všechny sféry lidského života a fungování státu. Právě globalizace navíc narušuje suverenitu státu a jeho politický monopol, potlačuje význam územních hranic, propojuje ekonomiku, zrychluje přenos informací i fyzický pohyb. Následně narůstá vliv nestátních aktérů, ať už jde o obchodní korporace, neziskové organizace či teroristické skupiny. Proměnilo se i vnímání bezpečnosti, která už není čistě vojenská, a témata z kategorie mezinárodních vztahů a politiky se objevují v určitých konotacích jako hrozby a jsou stěžejní pro identifikaci bezpečnostního prostředí (Valášek, Paulus 2015, s. 23).

1.3.2 Prioritizace hrozeb

Česká republika se nachází v klidném prostředí střední Evropy mezi spojeneckými státy, které má pozitivní vliv na eliminaci fenoménů, které by mohly potenciálně narušovat její územní celistvost či jinak způsobit ohrožení její vnější bezpečnosti. Mezinárodní kontext však má dlouhodobě nejvýznamnější vliv na to, co je předmětem politických jednání i mediálního zpravodajství. Je tedy zřejmé, že jaderná havárie Fukušimy v roce 2011, vznik islámského státu v roce 2014, válka na Ukrajině či migrační krize z roku 2015 formulovaly nové bezpečnostní hrozby nebo alespoň dostaly do popředí související témata.

Na politické rovině se lze na bezpečnostní problematiku zaměřit kontinuálně v rámci předmětů jednání parlamentu a vlády. Ovšem určitá výjimečná témata mohou nabývat takového významu, že je politické strany a hnutí zahrnují do hlavní části svého programu pro parlamentní (a/nebo evropské) volby. V extrémních případech pak mohou tato bezpečnostní témata stát za vznikem (populistických) politických hnutí, která si jako hlavní cíl kladou právě čelit určitým hrozbám.

V červnu 2015 založil Tomio Okamura spolu s Radimem Fialou populistické hnutí Svoboda a přímá demokracie, které se zařadilo na pravý konec politického spektra. Toto hnutí navázalo na program hnutí Úsvit přímé demokracie, které Tomio Okamura vedl v předchozím období. Cíle hnutí pro nadcházející volby zněly jasně: „*Ne islámu, ne teroristům. Více je bezpečnost našich občanů.*“ V programovém prohlášení byl takto formulován druhý

cíl, který zahrnoval i požadavky na snížení podmínek legálního držení zbraní či zpřísnění trestů za opakovanou kriminalitu. Pátý bod pak nesl název Peníze pracujícím rodinám a důchodcům. Ne imigrantům, ne parazitům (SPD 2019). Toto hnutí však nebylo jediné, které začlenilo aktuální bezpečnostní témata do svého programu. Vítězné hnutí ANO určuje bezpečnost za svou první prioritu. Okamžitě zmiňuje kontext migrační krize a teroristických útoků a s tím související požadavek na uzavření vnějších evropských hranic. Následně však dodává, že do bezpečnosti spadá i potravinová samostatnost a energetická bezpečnost (Babiš 2017). Občanská demokratická strana v rámci své kampaně pro volby 2017 formulovala jakýsi subprogram s názvem Program pro národní bezpečnost. V něm definuje např. požadavky na zkvalitnění armády, boj s drobnou kriminalitou, koordinaci zpravodajských služeb ale také odmítnutí evropských uprchlických kvót (ODS 2017). Z uváděných stran jen Pirátská strana se nezabývá bezpečností na úvodní webové stránce programu. Až při rozkliknutí programu pro volby 2017 se objeví sekce obrana v ní témata jako ochrana hranic, modernizace armády a v rámci akceschopnosti při řešení krizových situací je zmíněna reakce na teroristické útoky a živelné pohromy (Pirátská strana 2017).

Stejně tak se různá bezpečnostní témata objevují na programu jednání vlády, náhodně ze dne 4. 2. 2019 se vláda zabývala Strategickou podporou rozvoje bezpečnostního výzkumu či leteckou záchrannou službou (Dvořáková 2019).

Mimo to na politické rovině vznikají strategické dokumenty určující priority a další směřování české bezpečnostní politiky. Mezi tyto dokumenty patří samozřejmě Bezpečnostní strategie ČR z roku 2015, ale i Koncepce zahraniční politiky ČR, Obranná strategie ČR z roku 2017 i Dlouhodobý výhled pro obranu 2030.

Druhým aktérem sekuritizace jsou veřejná média. V současnosti byla jedním z nejčastějších předmětů zpravodajství kauza kolem telefonů Huawei, jejichž systémy měly být k součinnosti čínským zpravodajským službám, a z toho plynoucí hrozba čínské špionáže v ČR. V lednu 2015 zaplňovaly titulní stránky všech tištěných deníků a úvodní minuty televizního zpravodajství informace o teroristickém útoku na redakci Charlie Hebdo v Paříži a související vyšetřování útočníků. Podobně se šířily zprávy o teroristických útocích na berlínské vánoční trhy 19. prosince 2016. V reakci na to Policie ČR zvýšila bezpečnostní opatření i na Staroměstském náměstí v Praze a ministr vnitra vyhlásil první stupeň ohrožení terorismem (Novinky.cz 2016).

2 SEKURITIZOVANÉ HROZBY

Pro potřeby této práce lze považovat za sekuritizované takové hrozby, které zmiňuje vybraná odborná literatura zabývající se českou bezpečností (Janošec 2005, Balabán, Pernica 2015) a zároveň ty hrozby, které vykazují nejvyšší frekvenci ve strategických dokumentech českého bezpečnostního systému (Bezpečnostní strategie ČR 2015, Koncepce zahraniční politiky ČR, Obranná strategie ČR 2017, Dlouhodobý výhled pro obranu 2030) a v programovém prohlášení vlády (2018). Zároveň je třeba vzít v úvahu, že k boji proti terorismu vznikl samostatný strategický dokument – Strategie ČR pro boj proti terorismu.

Tabulka 1 Frekvence výskytů hrozeb ve strategických dokumentech

	Bezpečnostní strategie ČR 2015	Koncepce zahraniční politiky ČR 2015	Obranná strategie ČR 2017	Dlouhodobý výhled pro obranu 2030	Programové prohlášení vlády 2018	Celkem
Terorismus	12	7	1	1	7	28
Migrace	14	8	1	1	15	39
Nestabilita	7	2	2	1	0	12
Kybernetické útoky	25	1	2	3	5	36
Zbraně hromadného ničení	8	2	0	2	0	12
Organizovaný zločin	10	4	1	1	0	16
Extremismus	6	1	1	1	2	11
Ohrožení dodávek energie	7	6	0	1	3	17
Přírodní pohromy	4	1	0	2	0	7

Zdroj: Vlastní zpracování z uvedených dokumentů

Z tabulky frekvence výskytů dané hrozby ve strategických dokumentech vyplývá jasná převaha témat migrace – celkem 39 výskytů, kybernetických hrozeb – celkem 36 výskytů a terorismu – celkem 28 výskytů. Frekvence hrozeb byla zjištěna na základě výskytu kmenu slova a jeho kontextu.

2.1 Terorismus

Pojem terorismu má kořen v latinském *terror*, jenž odkazovalo až do dob Římské republiky, kdy označovalo stav chaosu a paniky, jež vyvolávaly útočící kmeny. Další význam se objevuje koncem 18. století ve Francii v souvislosti s nástupem Jakobínů po francouzské revoluci. Jakobínský teror znamenal pro ně samotné precedent pro popravování nepřátel revoluce. Vystávají zde tedy dvě možné konotace, případně roviny, pojmu terorismus, a to prostředek uplatňovaný ze strany vládnoucí elity vůči obyvatelstvu, který je interpretován jako forma výkonu spravedlnosti nebo trestu za aktivity neslučitelné s revolucí, nebo na psychologické úrovni, kde je účelem teroru nejen opozici eliminovat, ale i zastrašit odpůrce režimu a zdůraznit své mocenské postavení. Univerzálnější význam získal terorismus ve 20. století, kdy byl spojován především s činností osvobozeneckých hnutí (Filipec 2017, s. 13 – 14).

V současnosti existuje množství definic, které se značně liší ve své obecnosti, či konkrétnosti, ale většina z nich se shoduje na prvcích násilí a síly, politické motivaci, vyvolávání strachu, a dalších psychologických efektů souvisejících s terorem, dále na účelu, systematickosti a organizaci akce, která je učiněna v rámci určité strategie a s užitím metod boje, která porušují humanitní pravidla (ibid., s. 14). Filipec (2017, s. 15 – 16) považuje za nejuniverzálnější definici terorismu dle Rezoluce Valného shromáždění OSN z roku 1994: *„trestné činy zaměřené nebo určené k vyvolání stavu teroru mezi veřejností, skupinou osob nebo jednotlivými osobami z politických důvodů nejsou za žádných okolností ospravedlnitelné, bez závislosti na svou politickou, filozofickou, rasovou, etnickou, náboženskou nebo jakoukoliv jinou povahu, která může být vyvolána k jejich ospravedlnění.“* Nicméně ani tato definice není všeobecně uznaná všemi státy. Ministerstvo vnitra ČR (2009) uvádí stručnější a obecnější definici: *„Terorismus je plánované, promyšlené a politicky motivované násilí, zaměřené proti nezúčastněným osobám, sloužící k dosažení vytčených cílů.“*

Terorismus lze primárně rozčlenit podle motivace, i ta se však může v určitých případech překrývat. Klasické členění je tedy na politický, náboženský, monotematický, kriminální a psychopatologický (Filipec 2017 s. 25). Problém překrývání jednotlivých motivací lze pozorovat například na islamistickém terorismu, jelikož zde nelze oddělit rovinu náboženskou a politickou. Politický islám, islámský fundamentalismus, nebo islamismus

vytváří souhrnnou ideologii zahrnující všechny oblasti života, od politické a právní roviny, přes náboženskou až po sociální úroveň vztahů s okolním světem.

Islámský terorismus se stal hojně medializovaným po sérii útoků 11. září 2001, které provedla militantní islamistická organizace al-Kajda. V reakci na tyto útoky vyhlásily USA tzv. válku proti teroru.

Stejně jako zmíněná al-Kajda, i další islámské teroristické organizace často vycházejí z radikálního islámu, tj. saláfismu či wahhábismu, případně islámského fundamentalismu, který bojuje proti degeneraci islámu demokratizací, či Západem a snaží se o prosazení toho, co považují za čistý islám. Hlásají tedy návrat k učení proroka Mohameda podle radikální interpretace Koránu, případně Sunny, který zahrnuje i obnovení chalífátu. Legitimita je zde tedy odvozena přímo od boha a nerozlišuje mezi sakrálním a sekulárním. Geopolitické uspořádání světa je zde binární, buď jde o zemi míru (dar al-Islam), kde se uplatňuje islámské právo a normy, žijí zde věřící, nebo jde o zemi války (dar al-Harb), kterou je logicky zbytek světa spolu s nevěřícími. Radikální islamisté dokonce nerozlišují mezi vojenskými a civilními cíli, ani napříč obyvatelstvem (Filipec 2017, s. 40 – 41).

Fenomén terorismu se tedy od svého počátku značně proměňuje. Jan Eichler (2006, s. 22) rozlišuje etapy vývoje terorismu na základě jeho geografie. První fází je zde národní terorismus, který se projevuje uvnitř státních hranic jednoho státu, a jeho účelem je vynucování změn ve vnitřní politice, včetně možného apelu na změnu státoprávního uspořádání či teritoriální posun státních hranic. V druhé etapě začíná terorismus překračovat hranice států, uskutečňuje se tedy na mezinárodní úrovni přes státní hranice. Jeho cíle se zpravidla nacházejí v jiném státě a oblastí, na kterou se teroristická činnost zaměřuje, je změna zahraniční politiky. Poslední etapou, která se datuje od teroristických útoků 11. září, je globální terorismus, jenž je typický vysokým počtem obětí a enormními dopady, a zároveň výskytem globálních sítí teroristů operujících po celém světě s využitím moderních technologií. Naproti tomu Filipec (2017, s. 50) rozšiřuje kritéria pro vyhodnocení jednotlivých fází, nezohledňuje pouze geografický rozměr, nýbrž přidává také využívané prostředky. Člení tak vývojové stupně na éru primitivního terorismu, pokročilého terorismu, moderního a post-moderního terorismu. Fáze moderního terorismu přichází od druhé poloviny 20. století, kdy se rozšiřuje využívání bomb a střelných zbraní, zároveň se objevují nové metody jako únosy letadel. Terorismus je nad to posilován sponzorstvím státních aktérů a vlivem médií. V celém systému dochází k větší provázanosti díky rozvoji komunikačních

technologií a letecké dopravy. Post-moderní terorismus je fenoménem 21. století, je pro něj typické plnohodnotné využívání informačních technologií, rozvoj nových forem terorismu, jako je například kyberterorismus. Dochází k budování globálních sítí a teroristé začínají ovládat určitá území. Narůstá také počet sebevražedných útoků a reálně hrozí užití zbraní hromadného ničení. Jako první mezník pro oddělení moderní a post-moderní éry může být považován sarinový útok, který se odehrál v Tokiu v roce 1995, jednalo se totiž o první užití nervově paralytické látky teroristy. Všeobecná shoda však panuje na datu 11. září 2001, a to hned ze čtyř důvodů: 1. šlo o důsledně koordinovanou akci, která vyžadovala vysokou míru specializace zúčastněných, 2. tato akce si vyžádala vysoký počet obětí a vedla k rozsáhlým ekonomickým ztrátám, 3. pro útok byly použity civilní prostředky, jejichž účinnost však dalece přesáhla účinnost dostupných vojenských prostředků, 4. dopad události umocnila média, která tento útok vysílala živě v přímém přenosu do celého světa. Spojené státy pak v reakci na tyto útoky vyhlásily globální válku proti terorismu, která zahrnovala mimo jiné dvě invaze do islámských zemí. První byla invaze do Afghánistánu, která proběhla pod vedením NATO v letech 2001 až 2014. Druhá invaze směřovala do Iráku, a proběhla v letech 2003 až 2011. Tažení proti islámu v posledních letech zahrnuje i boj proti Islámskému státu, který se zformoval v roce 2014 na území Iráku, Sýrie a částečně Libye a Egypta (Filipec 2017, s. 64 – 66) – do toho boje se taktéž zapojilo mnoho západních států, ať už přímo či nepřímo.

Souhrnem lze konstatovat, že v terorismu, nejen politickém, se konstituuje radikální ideologie. Flannery (2016, s. 66) popisuje tzv. apokalyptickou formuli náboženského terorismu, která vystihuje podstatu takové ideologie. Jedná se o šest premis, které jsou stěžejní pro pochopení světa hlediskem náboženského terorismu. „1. *Tajemství povahy tohoto světa: tento svět je špatný a ovlivněn zlem, dochází k boji mezi dobrem a zlem.* 2. *Tajemství o stavu spravedlivých: spravedliví jsou utlačováni, zatímco zlí vládnou (přestože se může zdát, že je to opačně).* 3. *Tajemství o jiném, lepším světě: existuje i jiný svět, kde vládne spravedlnost, mír a štěstí.* 4. *Autoritativní interpretace posvátných textů: lidé přijímají autoritativní interpretaci (Bible, Korán, Hadith, Ústava USA) ze strany vůdce.* 5. *Aktivní eschatologie: členové skupiny věří, že jejich akce je klíčem k začátku lepšího světa a že je jejich povinností skoncovat se zlem na zemi. Tito lidé jsou přesvědčeni, že jednájí v božím záměru nebo prostřednictvím boha.* 6. *Vykoupení prostřednictvím násilí: násilí je pojímáno jako nevyhnutelný prostředek k nastolení nového řádu, a tedy ospravedlnění.“* (Flannery 2016, s. 66). Souhrnem lze konstatovat, že takovýto náboženský terorismus, splňující tyto

premisu, se přibližuje sektářství, avšak s tím, že je zaměřen především vůči vnějšímu světu, a proto je velmi nebezpečný pro (demokratickou) společnost.

2.1.1 Islámský stát a islámský fundamentalismus

V souvislosti s islámským terorismem v roce 2011 (Beránek, Ostránský 2016, s. 16) vznikla zastřešující organizace pro 26 džihádistických organizací se sdílenými cíli (Filipec 2017, s. 66). Islámský stát (dále jen IS) se institucionalizoval 29. června 2014, kdy zde islamisté prohlásili chalífát v čele s chalífou Abú Bakrem al-Baghdádím. Nicméně kořeny IS by mohly být mapovány hlouběji. Islámský stát je však výsledkem zejména dvou procesů. Prvním určujícím procesem je zhrocení Iráku a Sýrie, tím druhým je historický vývoj radikálního islamismu, který dlouhodobě ideologicky eskaloval (Beránek, Ostránský 2016, s. 16).

Islámský stát se postupně vyvíjel, původně se jednalo o malou teroristickou buňku, ze které se následně vyvinula vlivná teroristická organizace. Ta se primárně postavila proti invazi USA do Iráku, nicméně v rámci své taktiky, která připomínala guerillový boj, vyrostly struktury a instituce, které umožnily vznik chalífátu (Filipec 2017, s. 66).

Postupně, mimo jiné i za pomoci množství zahraničních bojovníků, kteří se k Islámskému státu přidali, IS vydobyl poměrně rozsáhlé území, které se rozkládalo na území Sýrie, Iráku a získal vliv i v částech Egypta a Libye. Na tomto území disponovali islamisté monopolem násilí, institucionalizovaného do vlastní armády i policie. Chalífát uplatňoval vlastní právní systém pramenícího z práva Šaría, který posiloval vlastním systémem soudů. Financování této organizace bylo také velmi specifickým aspektem, jenž odlišoval IS od jiných teroristických organizací. Jedním z příjmů rozpočtu IS byly daně, vybírané na ovládaném území. Hlavní zdroj příjmů však IS poskytlo vykradení Irácké centrální banky po obsazení Mosulu. Díky tomu se IS stal nejbohatší „teroristickou organizací“ (Filipec 2017, s. 66 – 67).

Dalším specifickým aspektem IS, je vysoká míra medializace vlastní činnosti. Islamisté zde využívají sociální sítě nejen k prezentaci teroru a zastrašování, nýbrž i k náboru nových bojovníků, především ze zahraničí. IS tak úspěšně rozrůstá svou globální síť džihádistů do celého světa, přičemž získává přívržence i z řad integrované společnosti několikáté generace imigrantů. Mediální kampaň IS lze tedy považovat za vysoce úspěšnou.

Celkově Islámský stát vystupuje jako komplexní organizace s prvky typickými pro autoritářské státní zřízení a dostává se tak nad úroveň tradičních teroristických uskupení.

2.1.2 Terorismus v České republice

V rámci diskuze o terorismu v České republice je na místě rozlišit terorismus vnitřní, který vznikl za působení domácích faktorů a motivací, a v opozici terorismus vnější, importovaný na naše území ze zahraničí. Tyto typy jsou však navzájem propustné a nelze zde rozlišit jasnou hranici (Filipec 2017, s. 82 – 83). Příkladem může být případ seniora Jaromíra Baldy, který za účelem radikálního boje proti migraci kácel stromy na koleje. Jednání Jaromíra Baldy podle soudu naplnilo skutkovou podstatu teroristického činu a senior byl pravomocně odsouzen ke čtyřem letům odnětí svobody (Bohata, Šafhauser 2019).

V porovnání s posledními událostmi v západní Evropě lze však usoudit, že se teroristické útoky vyskytují v České republice jen v malé míře, a když už, tak nejde o činy s náboženskou nebo primárně politickou motivací. Filipec (2017, s. 82) uvádí příklady z let 2004, kdy v Praze Izraelec Jakov Mošajlov hodil granát na projíždějící vůz majitele Casina Royale, a zároveň tím zranil 17 turistů, 2009, kdy se 63letý muž odpálil granátem v restauraci v centru Prahy. V roce 2011 byla v Praze, v obchodním domě IKEA na Zličíně, nalezena časovaná bomba, kterou se podařilo zneškodnit. Tento útok se odehrál v kontextu podobných útoků v jiných evropských státech, které souvisely s informacemi, že zakladatel obchodního řetězce IKEA byl údajně členem nacistického hnutí. Mezi těmito případy můžeme pozorovat zejména znaky kriminálního terorismu, které však vykazuje i vyřizování si účtů mezi podnikateli, dále pak individuálního terorismu, kde však leckdy chybí jednoznačný politický kontext.

Globální databáze terorismu eviduje na území České republiky od roku 1994 do roku 2017 32 incidentů. Přičemž nelze jednoznačně určit, zda se ve všech případech jedná o teroristické útoky. Pachatel je ve 22 případech neznámý, ve zbylých 10 případech jde o extremisty, jak z pravého, tak i z levého konce politického spektra. Celkem si tyto útoky vyžádali 6 obětí na životech a 29 zraněných (Global Terrorism Database 2019), z toho 20 osob se zranilo slzným plynem na pochodu homosexuálů v Brně v roce 2008 (Petřík 2008). Zajímavý je také fakt, že vládní instituce byly osmkrát cílem útoku, ovšem nikdy tento útok nebyl veden ze strany extremistů. Ti se soustředili spíše na policii, transportní prostředky nebo jednotlivé občany. Jen jeden případ měl náboženský cíl, a to kostel v Třinci-Gutech,

který zapálil Jan Bortel se svými komplici a způsobil tím škodu přesahující 20 mil. Kč (ČT24 2018). Nejpopulárnějším nástrojem pro útoky je u nás třaskavina, bomba nebo jiný explozivní prostředek. Z geografického hlediska se nejvíce útoků uskutečnilo v hlavním městě (Global Terrorism Database 2019), což lze očekávat.

2.2 *Migrace*

Svět je plný osob, které opouští své domovy z rozličných důvodů, ať už jde o politický systém, nebezpečí živelných katastrof nebo nezaměstnanost. Avšak i přesto, že všichni nějakým způsobem utíkají, ne všechny lze považovat za uprchlíky. Jde o lidi, kteří de facto uprchlíky jsou, avšak nenaplnují mezinárodně právní definici uprchlíka. Uprchlíkem totiž podle Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 rozumíme osobu, která „*se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti (...)*“. Tato definice je velmi omezená, poněvadž ochranu potřebují i lidé, kteří nejsou vyloženě pronásledováni, nýbrž pouze utíkají před hrozbami nebo jednoduše před tíživou situací ve své vlasti. Naštěstí mezinárodní právo poskytuje ochranu i těmto „pouze“ migrantům, a to prostřednictvím azylu a jisté dočasné ochrany.

V nedávné době čelila Evropa extrémní vlně těchto migrantů, a to především právě ekonomických a válečných. Například na jihu bylo Španělsko již dříve nuceno přímo oplotit města Ceuta a Mellila proti tisícům migrantů z Afriky, kteří se dlouhodobě snaží dostat přes tato zámořská území Španělského království do Evropy za prací a lepším životem. Na východě zas trvá neustávající konflikt v Sýrii, který vyhání spoustu rodin, které se snaží zachránit alespoň své vlastní životy před smrtí ve válečné zóně. To jsou ale jen dva příklady z mnoha, jejichž důsledky znatelně ohrožují bezpečnost evropských (i dalších) států a jejich občanů. Tato hrozba je navíc o to vážnější s nárůstem terorismu.

2.2.1 Uprchlická krize 2015

Evropská migrační krize vyvrcholila v roce 2015, kdy do Evropy přišlo více než jeden milion migrantů, kteří si žádali v zemích EU o azyl, přičemž většina žadatelů pocházela ze Sýrie, Afghánistánu či Iráku. Evropské právo stanovuje, že uprchlík si musí zažádat o azyl v první zemi EU, do které vstoupí (Evropský parlament 2017). Z toho logicky vyplývá, že největšímu náporu migrantů čelí hraniční evropské země jako například Itálie, Malta a Řecko, zatímco vnitrozemské státy střední a východní Evropy jsou relativně ušetřeny a hlavní problém, kterému čelí, není samotná integrace imigrantů, nýbrž že se staly tranzitní zemí pro uprchlíky směřující za štědrým sociálním systémem Německa.

Tato krize tak odhalila nedostatky společných politik Evropské unie, a tím pravděpodobně i posílala hlasy euroskeptiků a antisystémových populistických hnutí. Zároveň dala závdavek pro politickou debatu o zmírnění integrace a posilování národního cítění, které se může cítit v ohrožení v konfrontaci s cizí kulturou, obzvlášť na vlastním území. Posiluje se tak pravicový extremismus, který stejně jako jakýkoli extremismus může sám o sobě představovat určitou společenskou hrozbu.

To, že migrační krize kolem sebe vyvolala vlnu emocionálních nálad, se odráží i v diskurzu, v jehož rámci se o migrační krizi mluví. Často je obtížné získat kompletní informace, neboť každá skupina, ať proimigrantská, či proti, používá určitý jazyk a zdůrazňuje pouze parciální informace. Mnohdy není ani z jednoho hlediska rozlišováno, zda se jedná o skutečné uprchlíky podle definic, či jen o ekonomické migranty, kteří chtějí čerpat výhod ze sociálních systémů a otevřeného trhu práce. Proimigrantští aktivisté často využívají emočně zatížené argumenty, vystupují v médiích v prostředí uprchlických táborů, kde se v triviálních podmínkách tísní lidé zubožení po dlouhé cestě do Evropy a jimž nebylo umožněno pokračovat dál v cestě do cílové destinace. V roce 2015 se podobně stala hlavním argumentem fotografie chlapečka, který utonul na tureckém pobřeží. Evropané tak získali negativní mediální obraz ignorantské společnosti, která je lhostejná k tisícům úmrtím ve Středozezemním moři (Pánek 2018, s. 69).

Ohledně argumentů pro přijímání uprchlíků lze zaznamenat dvě argumentační linie. První se zakládá na humanitní vizi, solidaritě a právu na bezpečný život, druhá vyzdvihuje ekonomický přínos migrantů a jejich nezbytnost pro udržení hospodářství vymírající Evropy. Obě dvě linie však opomíjí určitá základní fakta. Právo na ochranu uprchlíků bylo ustanoveno v roce 1951 Ženevskou konvencí (viz výše), ta, ani další dokumenty z 60. let zabývající

se mezinárodním postavením a ochranou uprchlíků, nejsou funkčně nastavené na řešení masové migrace. Uprchlík je zde definován jako pronásledovaný jedinec, na základě této charakteristiky pak lze poskytnout azyl bez výhrad. Nicméně pokud o útočiště žádá milionová masa, právní ani společenský systém není schopný zajistit jí bezproblémovou integraci v kterékoli zemi, jež si k životu vybere. Evropská unie se tuto situaci snažila vyřešit systémem kvót na přerozdělování migrantů mezi členskými státy. Tento návrh vzbudil vášnivou debatu a krizi ještě vyostřil.

Ekonomicko-pragmatický přístup zdůrazňoval, že Evropa v současné situaci nízké natality a vymírání Evropy a hospodářského růstu provázeného relativně nízkou nezaměstnaností potřebuje nové pracovní síly. Nicméně, často byl marginalizován fakt, že je vysoká nezaměstnanost mladých občanů jižních států EU. Evropané však podle Pánka (2018, s. 73) nabízí příliš drahou práci, a masový příchod migrantů měl podle očekávání vytvořit přetlak poptávky po práci a snížit tak cenu práce napříč populací a vyřeší nedostatky především na nekvalifikovaných pozicích. V podobném duchu se ve střední Evropě neslo i přijímání migrantů z východní Evropy a jihovýchodní Asie, jejichž začlenění do společnosti však nepřineslo zdaleka tolik problémů a otázek, jako obklopují otázku integrace muslimů.

Zmíněné dva přístupy, humanitární a pragmatický, nastopují také otázku, zda je cílem migranty trvale integrovat do evropské společnosti, nebo zda je nutným závazkem poskytnout jim dočasnou ochranu, než se zlepší situace v jejich domovině. Vzhledem k tomu, že situace v zemích Blízkého východu a Afriky je vyostřená nejen válkami, občanskými nepokoji, institucionálním deficitem, ale i nedostatkem zdravotní péče, bídou, suchem, hladomorem, nelze předpokládat zlepšení a návrat migrantů do vlasti v krátkodobém horizontu. Do popředí se tedy dostala možnost dlouhodobé integrace. Proimigrantští levicovní aktivisté často zdůrazňovali status oběti migrantů, a v duchu humanity a ochrany demokracie a plurality často prosazovali politiku multikulturalismu, aby náhodou nedocházelo k diskriminaci uprchlíků většinovou společností. Ve výsledku multikulturalismus přinesl spíše ghettoizaci migrantských skupin na okrajích evropských metropolí. Migrantům tam zůstala kompletní původní kultura v širokém slova smyslu, ovšem v úzké skupině svých bližních neměli potřebu učít se jazyk nové země ani integrovat se do většinové společnosti, natož do pracovního života, obzvláště když západní země disponují štědrým sociálním systémem. Taková ghettoizace však přinesla hrozbu modernímu vestfálskému pojetí státu s jeho teritoriálním

monopolem práva (Pánek 2018, s. 75). Konkrétním příkladem mohou být diskuze ohledně vztahu kontinentálního práva a islámského práva šaría.

Masová migrace rozvinula zároveň fenomén nelegální migrace. A v problematice nelegální migrace leží těžiště bezpečnostního rozměru uprchlické krize. Nelegální migranti totiž často nedisponují žádnými identifikačními doklady, případně mají doklady zfalšované za účelem dostat se do Evropy. Evropský systém tak pojímá ohromný počet „neexistujících“ lidí a „bezdomovců“, u nichž logicky nelze prověřit jejich základní osobní údaje jako národnost, věk, apod. Taková anonymní cesta je ideální například pro teroristy, kteří tak mohou nepozorovaně působit i několik let, než udeří, a jejich dopadení je pak téměř nemožné. Vedlejším produktem je pak nárůst protiprávního převaděčství, které však představuje lákavý zdroj vysokých zisků.

2.3 Kybernetická bezpečnost

„Kybernetická bezpečnost v posledním desetiletí získala na významu a stala se tak jednou z hlavních priorit v mnoha národních politikách. Je tomu zejména díky přesahu do jiných bezpečnostních sfér a taktéž díky incidentům, které tento pojem nechvalně proslavily a přiměly i širokou veřejnost přemýšlet o potřebě zabezpečení v kyberprostoru. S tím souvisí potřeba chránit kyberprostor tak, aby v nejvyšší možné míře byla zachována komplexní bezpečnost České republiky a zároveň práva jedinců na informační sebeurčení.“ (Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost 2018, s. 4).

V souvislosti s rozvojem moderních komunikačních technologií se v posledních letech rozvinula digitální dimenze, která v současnosti zasahuje téměř do všech aspektů lidského života. Tato dimenze bývá souhrnně označována jako kyberprostor. J. Kolouch a P. Bašta (a kol.) ve své monografii z roku 2019 (str. 36) definují kyberprostor jako neohrazenou virtuální realitu, prostor kybernetických aktivit tvořený informačními a komunikačními technologiemi. Kyberprostor je považován za jakousi pátou sféru po zemi, vodě, vzduchu a vesmíru člověk ovládl. Proto je zde nutnost přijmout určitá specifická pravidla, která ve fyzickém světě nemusí vždy standardně fungovat. Tento prostor ovšem neexistuje nepodmíněně sám o sobě, nýbrž je úzce svázaný s materiálním vybavením, počítačovým,

mobilním a dalším hardwarem. Tito autoři definují šest znaků typických pro kyberprostor, a to jeho decentralizovanost, globálnost, otevřenost, bohatost na informace, interaktivnost a možnosti ovlivňování mínění skrze uživatele. (ibid.) Je zajímavé, že tedy kyberprostor může být sám mediačním prostředkem sekuritizace, tak i jejím objektem.

Díky své komplexnosti je tedy kyberprostor plný možností i pro běžné uživatele. Ti používají především data a služby dostupné pomocí Internetu, konkrétních sítí a zařízení. Kyberprostor je však mnohem hlubší a mimo této úrovně dohledatelných a dostupných dat zvané Surface Web lze rozlišit ještě kategorie Deep Web a Dark Web (Kolouch, Bašta a kol. 2019, str. 38), kde se vyskytují skryté a běžně nedostupné informace.

Kybernetická bezpečnost tedy spočívá na množství prvků vázaných na specifickou fyzického a digitálního prostoru. Tuto bezpečnost zajišťují aspekty dat či informací: triáda CIA (důvěrnost, integrita, dostupnost), subjektů: lidí, technologií, procesů, a životního cyklu kybernetické bezpečnosti: prevence, detekce, reakce (podrobně viz Kolouch, Bašta a kol. 2019, str. 45 – 65). Předmětem kybernetické bezpečnosti jsou tedy primárně informace a data, přičemž data jsou definována jako jakékoli prvky s informační hodnotou, které jsou zpracovány počítačovým systémem tak, aby následně vytvořila informaci. Informace tedy vzniká z dat jejich zpracováním do užitečné a zacílené podoby. Informace v digitální terminologii je tedy kvalifikovanější než pouhá data, tedy bezkontextuální fakta, která leckdy ani nemusí nést plnohodnotný význam (Kolouch, Bašta a kol. 2019, s. 47).

V závislosti na výše uvedeném vymezení kybernetického prostoru je zřejmá i nutnost redefinice kybernetické hrozby, respektive informační bezpečnostní hrozby, která se odráží především ve zdůraznění předmětu. Jirásek, Novák a Požár (2013, s. 20) ji definují takto: *„potenciální příčina nežádoucí události, která může mít za následek poškození systému a jeho aktiv, např. zničení, nežádoucí zpřístupnění (kompromitaci), modifikaci dat nebo nedostupnost služeb.“*

2.3.1 Kybernetické útoky

Kybernetické hrozby mohou být zacíleny na všechny výše zmíněné aspekty kybernetické bezpečnosti, může tedy jít o útoky na triádu CIA, konkrétně na důvěrnost (např. krádeže dat a přístupových údajů), integritu (např. narušení obsahu databází) a dostupnost dat (DoS útoky a útoky na servery), útoky na některý ze subjektů kybernetické bezpečnosti, totiž na lidi samotné (např. prostřednictvím sociálního inženýrství), na technologie (především síť, informace, ale i hardware a software), na procesy (např. formou neoprávněného testování funkčnosti procesů) (Kolouch, Bašta a kol. 2019, s. 77 – 78).

Kybernetickými útoky se v České republice zabývá především Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost (dále jen NÚKIB), který každoročně zveřejňuje Zprávu o stavu kybernetické bezpečnosti. Přílohou této zprávy jsou statistické údaje o incidentech, které pomohou utvořit si představu o českém kybernetickém bezpečnostním prostředí a jeho narušování. Poslední dostupné údaje jsou z roku 2017, kdy bylo úřadu nahlášeno celkem 248 incidentů, přičemž nejvýznamnější podíl tvořily DDoS nebo DoS útoky. Z hlediska klasifikace šlo nejčastěji o narušení dostupnosti dat, v 38 % případů, ve 22 % incidentů šlo o podvod a v 16 % o škodlivý obsah, sběr informací tvořil na útocích 8% část (NÚKIB 2018, s. 36 – 40).

Nicméně kybernetické prostředí nelze definovat jednoznačně lokálně, proto doplnění lze uvést i globální výzkum Data Breach Investigation Report (Verizon 2018, s. 5 – 7), který shrnuje další základní fakta. Z něj vyplývá, že nejčastějším (v 73 % případů) úročníkem na data v organizaci byla osoba z vnějšku, o interní útok šlo v 28 % případů, a polovinu případů měla na svědomí organizovaná zločinecká skupina. Nejčastějším prostředkem útoku byl hacking, ke kterému došlo v 48 % případů. Hackingem se rozumí proniknutí do počítačového systému prolomením jeho bezpečnostního zajištění bez jednoznačného účelu (Kolouch 2015, s. 3). V 30 % šlo o malware, který byl téměř v polovině případů distribuován prostřednictvím emailu. Malware je přitom typ škodlivého nebo obtěžujícího softwaru, který má za cíl zajistit útočníkovi přístup do zařízení. Pod označení malware spadá např. spyware, adware, phishing, trojské koně, počítačové viry a červy (Avast 2016). Doplnkových 8 % útoků bylo fyzického charakteru. Zajímavý je údaj o obětech útoků, z průzkumu vyplývá, že ve 24 % jde o organizace působící ve zdravotnictví. Druhým nejčastějším cílem je veřejný sektor, tedy státní správa, která tvoří 14 % podíl. Motivaci útoků tvořilo především obohacení se nespécifikovatelnými prostředky, a to v 76 % případů, z toho lze 13 % definovat konkrétně

jako získání dat a informací, tedy formu špionáže. Většina incidentů sledovaných incidentů v oblasti kyberprostoru je navíc hlášena, či odhalena až s časovým zpožděním, v 68 % případů až po několika měsících (Verizon 2018, s. 7), lze tedy uživatelům doporučit především důraz na prevenci.

3 ANALÝZA PERCEPCE SEKURITIZOVANÝCH HROZEB ČESKOU VEŘEJNOSTÍ

Analytická část práce se zaměří na úspěšnost procesu sekuritizace v českém prostředí. Konkrétně, jak jsou sekuritizované hrozby skutečně přijímané a percipované českou veřejností. Průzkum mínění veřejnosti bude proveden formou dotazníkového šetření, ve kterém budou položeny různé typy otázek: otevřené i uzavřené otázky, multiple-choice otázky. Tato forma byla zvolena i díky své schopnosti reflektovat aktuální názorové rozpoležení společnosti bez časového deficitu. Dotazník bude k dispozici pouze v elektronické podobě, a to z několika důvodů: prvním je dostupnost dotazníku široké veřejnosti bez lokálního omezení, dalším větší prostor pro respondenty zamyslet se a jasně formulovat své odpovědi, a konečně eliminace návodných otázek – dotazník je strukturovaný od obecných otázek ke konkrétním s tím, že dotazníkem nelze listovat a tedy ani přeskakovat otázky. Kdyby to bylo možné, byla by relevantnost výzkumu ovlivněna návodností třetí části, která je zaměřená na tři konkrétní zkoumané hrozby.

Průzkumy veřejného mínění ohledně bezpečnostních témat se navíc dlouhodobě zabývají i různé agentury, například Středisko empirických výzkumů (STEM) či Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM), které je jedním z výzkumných oddělení Akademie věd ČR. To pravidelně sbírá data o hodnocení bezpečnostní situace v Evropě a v České republice. Poslední zveřejněný výzkum s názvem Veřejnost o svých obavách, pocitu bezpečí a spokojenosti s policií provedla agentura CVVM v listopadu 2018. Z něj vyplývá, že největší obavy mají respondenti z nemocí, které by je osobně mohly postihnout. Tuto obavu sdílí necelá třetina dotázaných, 28 %, což je o 8 procentních bodů více než v roce 2016. Naopak poklesl strach z migrace za zkoumané dvouleté období o 10 %, a to na 21 % respondentů. Strach z války narostl v roce 2018 mírně, na 15 % z 12 % v roce 2016. Rapidně však narostla obava o zhoršování životního prostředí, kterou v současnosti sdílí 11 % dotázaných (Tuček 2019). Je na místě zmínit, že daný průzkum nekategorizoval možné hrozby a ponechal respondentům prostor pro otevřenou odpověď. Bezpečnost považuje za prioritní segment svého života většina respondentů, liší se však její individuální vnímání. Nicméně otázkou, zda je snaha sekuritizovat potenciální bezpečnostní hrozby skutečně reflektována ve veřejném diskurzu, se bude zabývat tato část práce prostřednictvím vlastního dotazníkového průzkumu.

3.1 Formulace dotazníkových otázek

Hlavním cílem šetření bude potvrdit či vyvrátit předpoklad, že ve veřejném prostoru, především v médiích, probíhá začleňování bezpečnostních témat do povědomí veřejnosti. Ta tento proces pozitivně vnímá a utváří si na jeho základě i svůj vlastní přístup a vztah (např. pocit ohrožení) k daným bezpečnostním tématům. Výzkumná otázka tedy zní, jaká bezpečnostní témata veřejnost zaznamená ve veřejném prostoru nejčastěji, případně shodují-li se tato témata se sekuritizovanými hrozbami uváděnými v bezpečnostních strategiích. V případě kladné odpovědi lze usuzovat na existenci snah tato témata ve veřejném prostoru sekuritizovat. Sekuritizace je ovšem úspěšná až v případě, kdy je dané téma všeobecně považováno za (existenciální) hrozbu a má potenciál legitimizovat zavádění mimořádných opatření z důvodů možné eliminace hrozby. Na tuto problematiku se zaměřuje druhá výzkumná otázka, totiž zda jsou témata terorismu, migrace a kybernetických zločinů vnímána jako potenciální hrozby. To bude zkoumáno dvojím způsobem, poprvé na základě přímé návaznosti na první výzkumnou otázku, totiž zda témata, která respondenti zaznamenali ve veřejné diskuzi, skutečně vnímají jako bezpečnostní hrozbu, podruhé a konkrétněji v třetí části dotazníku, kde znovu zazní otázka, zda jde v případě daného tématu o bezpečnostní hrozbu. Třetí výzkumná otázka je založena na další charakteristice sekuritizovaných témat, totiž zda legitimizují zavádění mimořádných autoritativních opatření. Tato spíše normativní otázka bude položena v přímé návaznosti na konkrétní (potenciální) bezpečnostní hrozby. Pokud budou všechny tyto otázky zodpovězeny většinou respondentů kladně, lze daná bezpečnostní témata v českém prostředí považovat za úspěšně sekuritizovaná.

Dotazník bude strukturován do tří částí, přičemž pořadí těchto částí je rigidní, a nelze tedy přeskakovat nebo se vracet mezi jednotlivými částmi – to by mohlo mít za následek deformaci odpovědí. První část se zaměří na obecné identifikační otázky respondentů a jejich socio-ekonomické charakteristiky, jako je pohlaví, věk, bydliště s ohledem jak na geografickou lokalitu, tak i urbanistickou charakteristiku, ekonomický status a dosažené vzdělání. Práce nepřikládá těmto charakteristikám přílišnou důležitost, přestože mohou být v rámci interpretace výsledků zjištěny určité korelační tendence.

V druhé části dotazníku zodpoví respondent čtyři otázky zaměřené na obecnou percepci hrozeb a bezpečnostních témat ve veřejném prostoru. První otázka přímo vyselektuje respondenty, kteří danou problematiku nesledují nebo přímo odpověděli, že žádná taková témata ve veřejné diskuzi nezaznamenali. Výše v teoretické části práce byly definovány

dvě ústřední oblasti této diskuze, co se bezpečnostních témat týče – mediální zpravodajství a politický diskurz, respondenti zde mají vybrat, ve které z těchto oblastí témata zaznamenali, přičemž možnosti se nevyklučují, respondent může uvést obě, případně mohou doplnit vlastní oblasti. Následují otevřené otázky, která bezpečnostní témata z veřejné diskuze utkvěla respondentům v paměti, a která z těchto témat považují za bezpečnostní hrozbu. Na základě výsledků z této části bude tedy možné zodpovědět první výzkumnou otázku.

Třetí část otázek se zaměří na konkrétní hrozby, které byly výše v práci určeny jako sekuritizované, a to na základě jejich výskytu v ústředních bezpečnostních dokumentech. Respondent je v úvodu této části seznamem s tím, že se následující otázky zaměří na terorismus, migraci a kybernetické zločiny. Dotazník se pak znovu zeptá, zda jsou daná témata považována za bezpečnostní hrozby a zda by v těchto případech měla Česká republika zavádět mimořádná bezpečnostní opatření. Pro obě otázky je možnost argumentačního doplnění odpovědi – proto nejsou zmíněná mimořádná opatření blíže specifikována. Doplnujícím zajímavým poznatkem vyplývajícím z průzkumu mohou být i odlišnosti vysledované na obsahově stejné otázce v druhé a třetí části, totiž zda jsou určitá témata považována za bezpečnostní hrozbu. V druhé části respondent musí odpovídat na otevřenou otázku na základě sebou uvedených bezpečnostních témat bez bližšího kontextu, a naproti tomu v třetí části se v podstatě totožná otázka objevuje v kontextu terorismu, migrace a kybernetických zločinů. Tento kontext je samozřejmě velmi návodný, lze tudíž předpokládat nárůst kladných odpovědí. Konečně pozitivní požadavek na zavádění mimořádných opatření státními autoritami je definitivní potvrzení úspěšné sekuritizace daných témat v rámci české veřejnosti. Takováto legitimizace mimořádných opatření představuje zároveň jednu z hlavních hrozeb samotné sekuritizace, neboť může ospravedlňovat porušování základních lidských práv a svobod a vést dokonce k totalitárnímu státu.

3.2 Výsledky dotazníkového průzkumu

Dotazníkové šetření probíhalo prostřednictvím internetového formuláře během dubna 2019, přičemž nejčastější způsob rozšiřování byl sdílení přímého odkazu na dotazník prostřednictvím sociálních sítí. Průzkumu se zúčastnilo celkem 159 respondentů, přičemž 9 responzí muselo být eliminováno z důvodů buď prázdného odeslaného formuláře, nebo odpovědi vykazovaly absolutní shodu s jiným formulářem, navíc odeslaným téměř ve shodný čas, tudíž lze usuzovat na duplicitního respondenta. Do vyhodnocení šetření byly tedy zahrnuty pouze jedinečné odpovědi.

Vzhledem ke způsobu distribuce dotazníkového formuláře není překvapením, že většinu respondentů tvoří mladí lidé, modus souboru je 22 let, průměrný (aritmeticky) věk respondentů je 25,35 roku. Pouhých 8 % respondentů je starších 35 let, nicméně ze souhrnného porovnání odpovědí vyplývá, že na věku respondentů vůbec nezávisí, tudíž není důvod průzkum věkově omezovat, či vylučovat ze šetření extrémní hodnoty (v tomto případě je nejmladšímu 15 a nejstaršímu respondentovi 58 let). V souvislosti s tímto průměrným věkem je logické, že většinu respondentů tvoří studentstvo, tj. 74 %, včetně studentů, kteří jsou zároveň zaměstnaní. Mezi dalšími respondenty byli zastoupeni zaměstnanci a podnikatelé, celkem 37 %, a zbylá 2 % tvořili nezaměstnaní a pobíratelé důchodu (starobního, invalidního, vdovského, atd.). Z pohledu genderového bylo šetření také víceméně vyvážené, ženy tvořily 60 % respondentů a zbylých 40 % byli muži. Ovšem ani socio-ekonomické postavení respondentů neprokázalo žádnou souvislost s jejich vnímáním bezpečnostních témat, tudíž opět není potřeba průzkum v této oblasti omezovat na většinovou část respondentů. Z geografického hlediska byla nejčastěji zastoupena Praha, 64 % respondentů uvedlo, že zde žijí – záměrně dotaz nebyl specifikován na trvalé bydliště, ale na místo, kde daný respondent žije, a tudíž se zde identifikuje s určitou lokální sociální skupinou, na druhém místě pak Středočeský kraj (15 %). Zastoupení dalších krajů bylo spíše marginální: Pardubický 4 %, Královéhradecký 3 %,... Nicméně každý kraj byl v šetření zastoupen alespoň jedním respondentem. Z hlediska urbanizace pak byl největší podíl městského obyvatelstva, 87 %, zbylých 13 % respondentů pocházelo z venkova. Nicméně ani v tomto případě se výsledky následujících částí nijak zřetelně neodlišovaly.

V druhé části, jež se zaměřila na vnímání hrozeb ve veřejném prostoru, odpověděly tři čtvrtiny dotazovaných, že bezpečnostní témata zaznamenaly, a to jak ve zpravodajství (55 %), tak i v politické diskuzi (51 %). Mezi dalšími uváděnými diskurzemi byly zejména

zaměstnání a akademická sféra. Pokud šlo o uvedení témat, která se v těchto diskurzích objevují, terorismu zmínilo 51 % respondentů, kybernetickou bezpečnost 40 % a migraci 37 %. Mezi dalšími zmiňovanými tématy byla hrozba hybridní války, která je však v kontextu práce obtížně zařaditelná neboť se vyznačuje nekonvenčními prostředky včetně šíření dezinformační kampaně prostřednictvím informačních technologií či různých druhů sabotáže, a dále běžná vnitrostátní kriminalita, nespecifikovaná ohrožení ze strany třetích zemí, především Ruska a Číny a zdůrazňována byla také energetická bezpečnost. Když měli následně respondenti zhodnotit, jaká ze sebou uvedených témat považují za bezpečnostní hrozbu, terorismus za ni ve svých odpovědích explicitně považovalo 31 %, kybernetické zločiny 30 % a migraci 13 % respondentů. Ovšem v přepočtu k výskytům uvedených témat v předchozí otázce to znamená, že 56 % respondentů, kteří uvedli terorismus jako zaznamenávané bezpečnostní téma, ho zároveň považuje za hrozbu, v případě migrace je tomu tak u 33 % respondentů, a kybernetické zločiny jsou považovány za hrozbu v 69 % responzí. Souhrnná data ukazuje následující tabulka.

Tabulka 2 Percepce bezpečnostních témat veřejností

Jaká bezpečnostní témata jste zaznamenali ve veřejném diskurzu?			
Terorismus	Migrace	Kybernetická bezpečnost	Celkem responzí
50	36	39	98
Která z nich považujete za hrozbu?			
Terorismus	Migrace	Kybernetická bezpečnost	Celkem responzí
28	12	27	91

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

V třetí části byli respondenti znovu dotázáni, zda považují daná témata za bezpečnostní hrozbu, avšak teď již byly zkoumané hrozby explicitně zmíněny v souvislosti s pojmem hrozba a otázky byly uzavřené. Počty kladných odpovědí tedy narostly, neboť každý se k daným hrozbám musel v rámci šetření vyjádřit. Zároveň je samozřejmě metodologicky jednodušší vybrat témata z nabízené škály či odpovídat na uzavřenou otázku, než pátrat v paměti po vlastní odpovědi bez jakýchkoli nápověd. Terorismus v tomto případě považuje za hrozbu téměř 80 % respondentů. U nespecifikované migrace je podíl 50 % kladných a 50 % záporných responzí, část respondentů doplňuje, že migraci jako takovou za hrozbu nepovažují, nebezpečí však vidí v masové, ilegální a nekontrolované migraci. Kybernetické zločiny jsou bezpečnostní hrozbou dokonce podle 90 % dotazovaných. Co se týká mimořádných opatření, v případě terorismu by je zavádělo 52 % respondentů, v případě migrace jen 37 % s tím, že současná opatření jsou dostatečná, nebo by se problémy

měly řešit spíše v místě jejich vzniku, tedy na Blízkém Východě nebo v pásu Subsaharské Afriky. Mimořádná opatření v oblasti kybernetické bezpečnosti by podporovalo 84 % respondentů. Ovšem odpovědět na to, jaká mimořádná opatření by měla být ze strany České republiky zaváděna, nedokázalo odpovědět 54, tj. 43 %, dotazovaných, kteří v předchozí otázce mimořádná opatření podporovali. Souhrnné výsledky těchto dvou otázek ukazují následující tabulky.

Tabulka 3 Vnímání bezpečnostních hrozeb

	Terorismus	Migrace	Kybernetické zločiny
Ano	119	75	135
Ne	31	75	15

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Tabulka 4 Potřeba zavádění mimořádných opatření

	Terorismus	Migrace	Kybernetické zločiny
Ano	78	55	126
Ne	69	94	22
Nevím	3	1	2

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Pokud se porovnájí výsledky otázek kladených v této práci a výzkumu agentury CVVM z loňského listopadu o obavách veřejnosti, je zřejmé, že se značně liší. Zde respondenti považují nejčastěji za hrozbu kybernetické zločiny, které však výsledky šetření CVVM neuvádí vůbec. Naopak responze na otázku CVVM: Z čeho máte obavy? častěji zmiňují migraci, tj. v 21 % případů, zatímco v tomto dotazníkovém šetření respondenti uvedli, že považují migraci za hrozbu jen v 13 % odpovědí. Zároveň lze opačné výsledky pozorovat

u terorismu, který považuje za hrozbu 31 % účastníků tohoto dotazníkového šetření, ale 10 % respondentů CVVM. Ve výsledcích šetření CVVM zazněly souhrnně nejčastěji obavy z nemoci (28 %), tuto možnost však otázky v dotazníkovém šetření pro tuto práci zcela vylučují, neboť nemoc není sekuritizované bezpečnostní téma v žádném typu zkoumaných diskurzů. Výsledky výzkumu CVVM ukazuje následující tabulka (Tuček 2019). Vzhledem k tomu, že se neprokázala souvislost se socio-ekonomickými charakteristikami respondentů, je vhodnější hledat potenciální vysvětlení pro odlišnosti odpovědí v termínech provádění šetření a kontextu globálního dění, které v té době bylo ve veřejném diskurzu

nejdiskutovanější – je tedy možné, že si společnost hrozbu terorismu začala palčivěji uvědomovat v souvislosti s teroristickými útoky na vánočních trzích a kybernetické kriminality kvůli mediálně diskutované kauze Huawei. Mimo to je také pravděpodobné, že společnost jinak interpretuje otázky Z čeho máte obavy? a Která témata považujete za bezpečnostní hrozbu? Pojem obavy totiž může evokovat spíše subjektivní pocity, zatímco výraz bezpečnostní hrozba působí neutrálně, s možnými odbornými konotacemi.

Tabulka 5 Obavy veřejnosti dle výzkumu CVVM

	2016	2018
Nemoc	20 %	28 %
Migrace	31 %	21 %
Válka	12 %	15 %
Životní úroveň	12 %	12 %
Životní prostředí	2 %	11 %
Obavy o rodinu	7 %	10 %
Terorismus	22 %	10 %
Nezaměstnanost	13 %	8 %
Islám	4 %	6 %
Zabezpečení důchodců	2 %	5 %
Přírodní katastrofy	2 %	4 %
Smrt	2 %	3 %
Budoucnost, situace ve světě	5 %	3 %
Kriminalita	8 %	2 %

Zdroj: Tuček 2019: Výsledky výzkumu CVVM

Zajímavý je také pohled na důvody, proč respondenti uvedli daná témata jako bezpečnostní hrozby. V případě terorismu bylo mezi nejčastějšími důvody uváděno šíření napětí a radikalizace společnosti, ohrožení hodnot liberální demokracie, jeho aktuálnost a obtížná predikce útoků a jejich forem a samozřejmě zacílení útoků na životy nevinných civilních občanů. Migrace je podle respondentů bezpečnostní hrozbou zejména kvůli rozdílné kultuře migrantů, kteří nerespektují právní řád země, do které přicházejí, jejich neschopnost integrace se do společnosti a sklony ke kriminalitě, ale i kvůli nedostatečnému systému integrace ze strany státu a nedostatečné kontrole hranic a identifikace příchozích osob, mezi kterými se mohou skrývat nebezpeční zločinci a islamisté. V případě kybernetické kriminality byly mezi nejčastějšími důvody narušení soukromí a zneužití osobních údajů, možnost získání informací schopných narušit fungování státu a kritické infrastruktury, případně že mohou způsobit velké finanční škody v bankovníctví, veřejném i privátním sektoru.

Všechny uváděné odpovědi byly racionálně artikulovány, ovšem ne všichni respondenti, kteří považují dané téma považují za hrozbu, specifikovali, proč se tak domnívají. Někteří nechali otázku z různých důvodů nezodpovězenou.

Ani v případě uvedení konkrétních mimořádných opatření se nevyjádřili všichni respondenti, kteří je podporovali. Pro boj proti terorismu byl často zmiňován důraz na koordinovaný postup v rámci Evropské unie (EU) a spolupráce se zahraničními bezpečnostními službami, zavedení více terénních kontrol u hranic i ve vnitrostátní dopravě, případně domovní prohlídky, zlepšení zabezpečení informačních systémů, posílení činnosti zpravodajských služeb. Mezi opatřeními proti migraci byla nejčastěji zmiňována silnější spolupráce v rámci EU, důraznější kontrola imigrantů a jejich identity, a v extrémním případě vůbec zamezení přijímání migrantů. Obecně se témata terorismu a migrace doplňovaly jak v rámci odůvodňování hrozbě, tak i na poli mimořádných opatření. Z hlediska třetího tématu, kybernetické bezpečnosti by pro její zlepšení měla mimořádná opatření spočívat ve zkvalitnění zabezpečení osobních dat, zvýšením investic do oblasti technologií a aktualizace software a podpoře vzdělávání obyvatelstva od školáků po seniory. Pozitivně bylo v této souvislosti hodnoceno zavedení směrnice GDPR. Mnoho respondentů však vyjadřuje v souvislosti se jmenováním konkrétních opatření pochybnosti o svojí kvalifikaci a odkazují se na schopnosti autorit, do jejichž kompetence by daná témata měla spadat. Souhrnem lze říci, že některá uváděná mimořádná opatření sama obsahují potenciálně nebezpečné aspekty, např. navrhované domovní prohlídky, sledování migrujících osob a cenzura internetu, a tím jen potvrzují hypotézu o tom, že sekuritizace témat může mít i negativní důsledky, zejména posilování státního monopolu, posílení pozice elit pro prosazování vlastních zájmů, omezování osobní svobody a lidských práv.

3.3 Interpretace výsledků

Souhrnem lze konstatovat, že se zkoumaný vzorek veřejnosti shodl na stejných sekuritizovaných tématech, jaké uvádějí české strategické bezpečnostní dokumenty, tj. Bezpečnostní strategie ČR, Koncepce zahraniční politiky ČR, Obranná strategie ČR, Dlouhodobý výhled pro obranu 2030 a Programové prohlášení vlády. Nejvýrazněji ve veřejné debatě rezonují témata kybernetické bezpečnosti, dále pak terorismu a na třetím místě migrace, v menší míře je pak v obou diskurzích zmiňována hybridní válka, energetická bezpečnost a organizovaný zločin. Zároveň veřejnost většinou přijímá tato témata jako bezpečnostní hrozbu. Odpověď na první výzkumnou otázku je tudíž kladná.

Potvrdila se tendenční návodnost otázek explicitně zmiňujících bezpečnostní témata v souvislosti s pojmem hrozby, tudíž i v tomto případě byla druhá výzkumná otázka zodpovězena kladně. Za důvody, proč terorismus ohrožuje českou společnost, byla uváděna náhodnost útoků a ohrožení životů nevinných obětí, radikalizace společnosti či jeho aktuálnost. V případě migrace jsou nejčastějšími důvody vzbuzení napětí ve společnosti a s tím související extremismus, kriminalita, organizovaný zločin a možnost, že mezi migranty přicházejí i teroristé. Kybernetické zločiny jsou největší hrozbou kvůli možnému úniku citlivých osobních dat ale i informací, které ohrožují chod infrastruktury a státní správy.

Aby bylo možné témata považovat za úspěšně sekuritizovaná, nestačí jen jejich začlenění do veřejného prostoru a podnětí povědomí u veřejnosti, ale typickou charakteristikou sekuritizovaných témat je i jejich schopnost potenciálně legitimizovat mimořádná opatření, která by mohly státní autority v zájmu eliminace hrozeb zavádět. Taková mimořádná opatření často opomíjejí nebo ruší stávající právní řád, mohou omezovat lidská práva a uvést společnost do mimořádného stavu. I na třetí výzkumnou otázku, totiž zda výše zmiňované hrozby legitimizují mimořádná opatření, je odpověď v případě kybernetického zločinu jednoznačně kladná, prostou většinou s jejich zaváděním respondenti souhlasili i vůči terorismu, avšak v případě mimořádných opatření proti migraci však už byli odpovědi skeptičtější, podpořilo je jen 37 % responzí. O úspěšné sekuritizaci tématu lze tedy z uvedených důvodů mluvit s jistotou, pokud jde o kybernetickou bezpečnost, do jisté míry pak u témat terorismu, kdy si zároveň veřejnost uvědomuje, že aktuální nebezpečí nehrozí na území České republiky, a v případě migrace nelze mluvit o plně úspěšné sekuritizaci tématu, jen o určitých snahách o jeho zavedení do bezpečnostní debaty zejména ze strany určitých politiků. Téma migrace však může nabýt na významu s blížícími se volbami

do Evropského parlamentu, které proběhnou na konci května 2019. V této souvislosti se objevilo v Evropě množství populistických skupin, které migraci akcentují mezi svá hlavní témata.

Ze souhrnu responzí také vyplývá, že veřejnost sleduje diskuzi o bezpečnostních tématech a umí zařazení mezi bezpečnostní hrozby racionálně odůvodnit. Pokud jde o zavádění mimořádných opatření, tak má sice poněkud problém určit přípustné hranice a konkrétní formu těchto opatření, avšak přísnější normy v kontextu prevence zpravidla podporuje. Toto bezvýhradné přijetí mimořádných opatření až jakási neschopnost rozlišit mezi mimořádností však není v bezpečnostním kontextu pozitivní, může poskytnout prostor pro možnosti ohrožení jedince ze strany státních autorit, nejen tedy přímou a konkrétně diskutovanou hrozbou. Mimo to nebyla zjištěna tendence odpovídat odlišně na základě jakýchkoli socio-ekonomických charakteristik, lokální příslušnosti nebo genderové identifikace, nelze tedy usuzovat na korelaci těchto aspektů a způsobu vnímání hrozeb.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se souhrnně zaměřila na problematiku sekuritizace témat v českém bezpečnostním prostředí. Nejprve byl definován samotný proces sekuritizace a její charakteristiky. Lze shrnout, že témata se nejčastěji sekuritizují v mediálním diskurzu, který je úzce spjat s aktuálním světovým děním. Navíc zde působí obousměrné síly mezi obsahem mediálního zpravodajství a politickou debatou. Jelikož bezpečnost splňuje všechny požadavky na zveřejňovaný obsah, stává se předmětem mediálního působení velmi často. Pro veřejnost jsou tedy bezpečnostní témata velmi blízká a proces sekuritizace se tak s rozvojem globalizace stává všudypřítomným. Tento proces však nemá jen pozitivní důsledky vedoucí ke zlepšování bezpečnostní situace. S rozmachem sekuritizovaných témat se k nim přesouvá stále více pozornosti jak ze strany veřejnosti, tak i policy-makerů, a může docházet k opomíjení skutečných bezpečnostních hrozeb, která jsou mnohem pravděpodobnější (např. dopravní nehody, běžná kriminalita) a snížení prevence v těchto oblastech kvůli přehodnocení priorit. Zároveň sekuritizovaná témata v zájmu zajištění bezpečnosti legitimizují zavádění mimořádných opatření, které ze své definice omezují platnost běžného právního řádu, nemají stanovené limity a mohou tak vést k porušování lidských práv a poskytují prostor pro prosazování libovůle autorit.

Přestože je Česká republika díky své poloze a svému členství v multilaterálních aliancích bezpečnou zemí, i její politika a veřejnost reaguje na globální bezpečnostní témata a snaží se je sekuritizovat prostřednictvím strategických dokumentů a domácího veřejného diskurzu. Mezi nejčastěji zmiňovaná bezpečnostní témata jak podle odborné literatury, tak i českých strategických dokumentů, patří terorismus, migrace a kybernetická bezpečnost. Tato témata byla v druhé části definována a rozvinuta v aktuálním kontextu. Přestože terorismu existují různé druhy, např. pravicový, levicový, vnitrostátní, environmentální, apod., je zde definován zvláště islámský terorismus, který je globálně nejdiskutovanější, a to především v souvislosti s americkým bojem proti terorismu po útocích z 11. září 2001, se vznikem Islámského státu v roce 2014, a s následující sérií teroristických útoků v Evropě. Druhým sekuritizovaným tématem je podle práce migrace, a to bez bližší specifikace na legální či nelegální, ekonomickou nebo uprchlickou. Migrace však začala veřejnou diskuzí rezonovat zejména po velké uprchlické krizi, které musela Evropa čelit v roce 2015. Třetím tématem, které se v literatuře a strategiích objevuje výrazněji než jiná témata, je kybernetická bezpečnost. I toto téma bylo nejprve obecně definováno a kontextualizováno, následně byly

rozebrány nejčastější typy kybernetických útoků. Toto téma také nebylo na významu v souvislosti s aktuálním děním, tedy spekulacemi nad manipulací ruských zpravodajských služeb s americkými prezidentskými volbami a v českém prostředí s aktuálně probíhající kauzou čínské špionáže pomocí mobilních telefonů Huawei.

Analytická část práce si kladla za cíl zjistit, zda jsou výše uvedené sekuritizované hrozby, tedy terorismus, migrace a kybernetické zločiny, které nejčastěji zmiňuje literatura a zároveň jsou nejfrekventovanějšími hrozbami v českých bezpečnostních strategických dokumentech, skutečně vnímány veřejností jako bezpečnostní hrozby. Za tímto účelem bylo během dubna provedeno dotazníkové šetření, kterého se prostřednictvím internetového formuláře zúčastnilo 150 respondentů z celé republiky. Nejčteněji však byli zastoupeni mladí lidé z Prahy a Středočeského kraje, avšak výsledky tohoto segmentu se nijak nelišily od odpovědí respondentů starších 50 let či z jiných regionů. V dotazníkovém formuláři bylo uvedeno 22 otázek s různými typy odpovědí, uzavřenými i otevřenými. Dotazník byl strukturován od obecných otázek po konkrétní, ve třech částech. První část se týkala sociálně-ekonomické identifikace respondentů, druhá byla zaměřena na jejich percepce bezpečnostních témat ve veřejném diskurzu s otevřenými odpověďmi. Třetí část dotazníkového formuláře zkoumala jednotlivě každé bezpečnostní téma, tedy terorismus, migraci a kybernetickou bezpečnost.

Dotazníkové šetření odpovídalo na tři dílčí výzkumné otázky. První otázka se zaměřila na bezpečnostní témata, která společnost zaznamenává ve veřejném prostoru nejčastěji a zda se tato témata shodují se sekuritizovanými tématy, na která se zaměřila tato práce. Tato otázka byla položena jako otevřená, a respondenti uváděli nejčastěji terorismus (51 % odpovědí), témata kybernetické bezpečnosti a ochrany dat (40 %) a migrace (37 % responzí), čímž odpověděli kladně na doplňující otázku, zda se jimi vnímaná témata shodují se sekuritizovanými tématy podle této práce. Podle takto široce shodné percepce bezpečnostních témat lze usuzovat na určité snahy o jejich sekuritizaci i v českém prostředí.

Druhá otázka se ptala, zda jsou témata terorismu, migrace a kybernetických zločinů vnímána jako bezpečnostní hrozby. Tato otázka zazněla poprvé jako otevřená následně po dotazu na uvedení bezpečnostních témat, pozitivní odpovědi v případě terorismu tvořily 56 %, u migrace 33 % a kybernetické zločiny považuje za hrozbu 69 % respondentů, kteří je uvedli v předchozí otázce jako zaznamenávané téma. Když byli obdobně dotazováni uzavřenou otázkou ve třetí části dotazníku, kde bylo bezpečnostní téma explicitně spjato

s pojmem hrozba, pocity ohrožení byly četnější (79 % u terorismu, 50 % u migrace a dokonce 90 % responzí u kybernetických zločinů). V případě terorismu a kybernetických zločinů lze tedy i na druhou výzkumnou otázku odpovědět kladně, u tématu migrace není odpověď jednoznačně zřejmá.

Třetí výzkumná otázka se týkala schopnosti legitimizace mimořádných opatření, která jsou definičním znakem úspěšně sekuritizovaných témat. I zde se respondenti vyjádřili jasně kladně v kontextu terorismu (79 %) a kybernetické bezpečnosti (84 %), v případě migrace však byli umírněnější a mimořádná opatření by spíše nezaváděli (podpořilo je 37 %).

Po vyhodnocení výzkumných otázek lze konstatovat, že česká veřejnost se v přijímání sekuritizovaných témat jednoznačně shoduje se strategickými dokumenty, pokud jde o terorismus a kybernetickou bezpečnost. U migrace je toto vnímání sporné, neboť Česká republika není považována za cílovou destinaci migrantů z oblastí Blízkého Východu a Subsaharské Afriky, kteří jsou předmětem evropských obav. Je zajímavé, jak je rozšířen pocit ohrožení terorismem, přestože v České republice nebyl zaznamenán jediný případ islámského terorismu, ovšem je pravda, že teroristické útoky postihly v relativně nedávné době země sousedící s Českou republikou. Nicméně tato práce je pouze synchronním výřezem vnímání bezpečnostních hrozeb v české společnosti. Problematika sekuritizace ve společnosti má však potenciál stát se předmětem i dlouhodobého výzkumu a vést ke zlepšování českého vnějšího i vnitřního bezpečnostního prostředí.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] AUSTIN, John Langshaw. (1975) *How to do things with words*. 2. ed. vydání. Oxford: Clarendon Press. ISBN 978-0-19-824553-7.
- [2] AVAST. (2016) *Malware* [online]. Dostupné z: <https://www.avast.com/cs-cz/c-malware> [cit. 2.3.2019].
- [3] BABIŠ, Andrej. (2017) *Ted' nebo nikdy. Ten jediný program, který potřebujete* [online]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/volby/program/> [cit. 10.3.2019].
- [4] BALABÁN, Miloš, PERNICA, Bohuslav. (2015) *Bezpečnostní systém ČR: problémy a výzvy*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-3150-9.
- [5] BERÁNEK, Ondřej. (2016) Kontextualizace Islámského státu: Saddámův haasistický stín v džihádistickém hávu. In BERÁNEK, Ondřej, OSTRÁNSKÝ, Bronislav. (eds.) *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*. Praha: Academia, s. 15 – 32. ISBN 978-80-200-2654-5.
- [6] BOHATA, Jan, ŠAFHAUSER. (2019) *Za kácení stromů před vlaky a hrozbu terorem dostal senior čtyři roky* [online]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/praha/zpravy/jindrich-balda-rozsudek-hrozi-obvineni-z-terorismus-pokacel-stromy-na-koleje.A190111_150328_praha-zpravy_rsr [cit. 2.4.2019].
- [7] BOUŠKA, Petr a kol. (2009) Média a terorismus. In ROSŮLEK, Přemysl. *Média & politika. Vybrané problémy: modernita, propaganda, politický marketing, agenda-setting, terorismus, žurnalistika*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, s. 133 – 160. ISBN 978-80-7043-841-1.
- [8] BUZAN, Barry, WAEVER, Ole, DE WILDE, Jaap. (2005) *Bezpečnost: nový rámec pro analýzu*. Brno: Centrum strategických studií. ISBN 80-903333-6-2.
- [9] BUZAN, Barry. (1983) *People, States & Fear: The National Security Problem in International Relation*. Chapel Hill, N.C.: University of North Carolina Press. ISBN 0-8078-1572-1.
- [10] ČT24. (2018) *Devět let platí. Soud potvrdil tresty za zapálení kostela v Gutech, včetně toho nejvyššího* [online]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/2617235-devet-let-plati-soud-potvrdil-tresty-za-zapaleni-kostela-v-gutech-vcetne-toho> [cit. 2.4.2019].
- [11] DEARING James W., ROGERS Everett M. (1996) *Agenda-Setting*. Thousand Oaks: SAGE Publications. ISBN 0-7619-0562-6.

- [12] DVOŘÁKOVÁ, Alena. (2019) *Záznam z jednání schůze Vlády České republiky konané 4. února 2019* [online]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/djv-agenda?date=2019-02-04> [cit. 10.3.2019].
- [13] EICHLER, Jan. (2006) Hrozba globálního terorismu a její vyhodnocování. *Mezinárodní vztahy*, roč. 41, č. 3, s. 19 – 45. ISSN 0323-1844.
- [14] EVROPSKÝ PARLAMENT. (2017) *Migrační krize EU: Statistiky* [online]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20170629STO78630/migracni-krize-eu-statistiky> [cit. 2.3.2019].
- [15] FILIPEC, Ondřej. (2017) *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5040-7.
- [16] FLANNERY, Frances L. (2016) *Understanding Apocalyptic Terrorism: Countering the Radical Mindset*. New York: Routledge. ISBN 978-1138779549.
- [17] GLOBAL TERRORISM DATABASE. (2019) *Search Results: Czech Republic* [online]. Dostupné z: <https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?country=54> [cit. 8.3.2019].
- [18] INSTITUTE FOR ECONOMICS AND PEACE. (2018) *Global Peace Index* [online]. Dostupné z: <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2018/06/Global-Peace-Index-2018-2.pdf> [cit. 8.2.2019].
- [19] JANOŠEC, Josef a kol. (2005) *Bezpečnost a obrana České republiky 2015-2025*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS. ISBN 80-7278-303-3.
- [20] JIRÁSEK, Petr, NOVÁK, Luďek, POŽÁR, Josef (2013) *Výkladový slovník kybernetické bezpečnosti*. 2. akt. vydání. Praha: Policejní akademie ČR v Praze, Česká pobočka AFCEA. ISBN 978-80-7251-397-0.
- [21] KOLOUCH, Jan, BAŠTA, Pavel a kol. (2019) *CyberSecurity*. Praha: CZ.NIC. ISBN 978-80-88168-31-7.
- [22] KOLOUCH, Jan. (2015) *Kybernetické útoky* [online]. Dostupné z: https://csirt.cesnet.cz/_media/cs/documents/kyberneticke_utoky.pdf [cit. 2.3.2019].
- [23] LEICHTEROVÁ, Magdalena. (2009) Agenda-setting v masových médiích v globalizovaném světě. In ROSŮLEK, Přemysl. *Média & politika. Vybrané problémy: modernita, propaganda, politický marketing, agenda-setting, terorismus, žurnalistika*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, s. 113 – 133. ISBN 978-80-7043-841-1.
- [24] MCDONALD, Matt. (2008) Securitization and the Construction of Security [online]. *European Journal of International Relations*, roč. 14, č. 4, s. 563–587. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/1354066108097553> [cit. 12.1.2019]. ISSN 1460-3713.

- [25] MINISTERSTVO OBRANY ČR. (2015) *Dlouhodobý výhled pro obranu 2030* [online]. Dostupné z: http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/Dlouhodob___v___hled_pro_o_branu_2030.pdf [cit. 2.2.2019].
- [26] MINISTERSTVO OBRANY ČR. (2017) *Obranná strategie ČR 2017* [online]. Dostupné z: www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/OS.pdf [cit. 2.2.2019].
- [27] MINISTERSTVO VNITRA ČR. (2009) *Definice pojmu terorismus* [online]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx> [cit. 8.3.2019].
- [28] MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. (2015) *Koncepce zahraniční politiky ČR* [online]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html [cit. 2.2.2019].
- [29] NÁRODNÍ ÚŘAD PRO KYBERNETICKOU A INFORMAČNÍ BEZPEČNOST. (2018) *Zpráva o stavu kybernetické bezpečnosti 2017* [online]. Dostupné z: <https://www.govcert.cz/cs/informacni-servis/publikace/2612-zprava-o-stavu-kyberneticke-bezpecnosti-ceske-republiky-2017/> [cit. 9.3.2019].
- [30] NATO. (1949) *Severoatlantická smlouva* [online]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=cs [cit. 24.1.2019].
- [31] NOVINKY.CZ. (2016) *Staroměstské náměstí v Praze hlídají policisté se samopaly* [online]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/424175-staromestske-namesti-v-praze-hlidaji-policiste-se-samopaly.html> [cit. 12.3.2019].
- [32] OBČANSKÁ DEMOKRATICKÁ STRANA. (2017) *Silný program pro silné Česko. Program pro národní bezpečnost* [online]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/volby2017/program/program-pro-narodni-bezpecnost> [cit. 10.2.2019].
- [33] OSN. (1951) *Úmluva o právním postavení uprchlíků* [online]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/uprchlici.pdf> [cit. 3.2.2019].
- [34] PÁNEK, Jaroslav. (2018) *Evropská migrační krize: Náčrt tématu ve 27 bodech*. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7560-160-5.
- [35] PETŘÍK, Jaroslav. (2008) *Krvavý pochod za práva homosexuálů - vzduchem létaly slzné granáty a dělobuchy* [online]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1449968-krvavy-pochod-za-prava-homosexualu-vzduchem-letaly-slzne-granaty-a-delobuchy> [cit. 2.4.2019].

- [36] PIRÁTSKÁ STRANA. (2017) *Program. Obrana* [online]. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/program/psp2017/obrana/> [cit. 10.2.2019].
- [37] POSLANECKÁ SNĚMOVNA PČR. (2016) *Ivana Dobešová byla opět zvolena do vysoké funkce v PS OBSE* [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/cms.sqw?z=9225> [cit. 7.2.2019].
- [38] ROBINSON, Piers. (2002) *The CNN effect: The myth of news, foreign policy and intervention*. New York: Routledge. ISBN 0-415-25905-3.
- [39] SCHMID, Alex P., DE GRAAF, Janny. (1982) *Violence as communication: insurgent terrorism and the Western news media*. Beverly Hills: SAGE Publications. ISBN 978-0803997721
- [40] STRANA PŘÍMÉ DEMOKRACIE. (2019) *Politický program SPD* [online]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/program> [cit. 10.2.2019].
- [41] TUČEK, Milan (2019). *Veřejnost o svých obavách, pocitu bezpečí a spokojenosti s policií - listopad 2018*. In Centrum výzkumu veřejného mínění. Tiskové zprávy. Negativní jevy, bezpečnost. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/negativni-jevy-bezpecnost/4803-verejnost-o-svych-obavach-pocitu-bezpecnosti-a-spokojenosti-s-policii-listopad-2018> [cit. 24.3.2019].
- [42] VALÁŠEK, Jarmil, PAULUS, František. (2015) Globalizace nejistoty. In BALABÁN, Miloš, PERNICA, Bohuslav. *Bezpečnostní systém ČR: problémy a výzvy*. Praha: Karolinum, s. 18 – 29. ISBN 978-80-246-3150-9.
- [43] VERIZON. (2018) *Data Breach Investigation Report* [online]. Dostupné z: http://www.documentwereld.nl/files/2018/Verizon-DBIR_2018-Main_report.pdf [cit. 2.3.2019].
- [44] VLÁDA ČR. (2015) *Bezpečnostní strategie České republiky 2015* [online]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf> [cit. 2.2.2019].
- [45] VLÁDA ČR. (2018) *Programové prohlášení vlády České republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/Programove-prohlaseni-vlady-cerven-2018.pdf> [cit. 26.2.2019].
- [46] WAEVER, Ole. (1993) *Securitization and desecuritization* [online]. Copenhagen: Centre for Peace and Conflict Research. Dostupné z: <https://www.libraryofsocscience.com/assets/pdf/Waever-Securitization.pdf> [cit. 24.1.2019]. ISSN 1397-0895.
- [47] WAISOVÁ, Šárka. (2004) Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti. *Mezinárodní vztahy*, roč. 39, č. 3, s. 66 – 86. ISSN 0323-1844.

[48] WOLFERS, Arnold. (1962) *Discord And Collaboration: Essays On International Politics* [online]. Baltimore: The Johns Hopkins Press. Dostupné z: <https://archive.org/details/discordandcollab012923mbp/page/n173> [cit. 24.1.2019]. ISBN 978-0801806902.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazníkový formulář

PŘÍLOHA A – DOTAZNÍKOVÝ FORMULÁŘ

Dotazník je rozdělen do 3 částí. Vyplnění Vám zabere cca 5 minut. Šetření je anonymní a výsledky budou použity pro analytickou část bakalářské práce o sekuritizaci hrozeb v České republice. Předem děkuji za ochotu.

I. Socio-ekonomická identifikace respondentů

1. Jaké je Vaše pohlaví?

Vyberte jednu odpověď

Žena

Muž

2. Kolik je Vám let?

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Vyberte jednu odpověď

Základní škola

Střední škola bez maturity / Vyučení

Střední škola s maturitou

Vyšší odborná škola

Vysoká škola

4. Jaké je Vaše současné ekonomické postavení?

Vyberte jednu nebo více odpovědí

Zaměstnanec

Podnikatel / OSVČ

Student

Nezaměstnaný

Pobíratel důchodu (starobního, invalidního,...)

Jiná..

5. V jakém kraji žijete?

Vyberte jednu odpověď

Hl. město Praha

Jihočeský

- Jihomoravský
- Karlovarský
- Královéhradecký
- Liberecký
- Moravskoslezský
- Olomoucký
- Pardubický
- Plzeňský
- Středočeský
- Ústecký
- Vysočina
- Zlínský

6. Jak velká je obec, v níž žijete?
Vyberte jednu odpověď

- Město
- Velkoměsto
- Vesnice
- Jiná..

II. Percepce hrozeb ve bezpečnostních tématach ve společnosti

7. Zaznamenal/a jste ve veřejném prostoru nějaká bezpečnostní témata?
Vyberte jednu odpověď

- Ano
- Ne

8. V jakém veřejném diskurzu?
Pokud jste na otázku č. 7 odpověděli ano.

- Politika
- Zpravodajství
- Jiná..

9. O jaká bezpečnostní témata šlo?

Pokud jste na otázku č. 7 odpověděli ano.

10. Která z těchto témat považujete za bezpečnostní hrozbu?

Pokud jste na otázku č. 7 odpověděli ano.

III. Konkrétní sekuritizovaná témata

Terorismus

11. Považujete terorismus za bezpečnostní hrozbu?

Vyberte jednu odpověď

Ano

Ne

Jiná..

12. Proč považujete terorismus za hrozbu?

Pokud jste na otázku č. 11 odpověděli ano.

13. Měla by ČR zavádět mimořádná bezpečnostní opatření proti terorismu?

Vyberte jednu odpověď

Ano

Ne

Jiná..

14. Jaká mimořádná opatření by měla ČR zavádět?

Pokud jste na otázku č. 13 odpověděli ano.

Migrace

15. Považujete migraci za bezpečnostní hrozbu?

Vyberte jednu odpověď

Ano

Ne

Jiná..

16. Proč považujete migraci za hrozbu?

Pokud jste na otázku č. 15 odpověděli ano.

17. Měla by ČR zavádět mimořádná bezpečnostní opatření proti migraci?

Ano

Ne

Jiná..

18. Jaká mimořádná opatření by měla ČR zavádět?

Pokud jste na otázku č. 17 odpověděli ano.

Kybernetické zločiny

19. Považujete kybernetické zločiny za bezpečnostní hrozbu?

Vyberte jednu odpověď

Ano

Ne

Jiná..

20. Proč považujete kybernetické zločiny za hrozbu?

Pokud jste na otázku č. 19 odpověděli ano.

21. Měla by ČR zavádět mimořádná bezpečnostní opatření proti kyberzločinu?

Ano

Ne

Jiná..

22. Jaká mimořádná opatření by měla ČR zavádět?

Pokud jste na otázku č. 21 odpověděli ano.